

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА II СВЕСКА VII

НАЦИОНАЛНА
ЗА ЈУЛИ

BIBLIOTEKA

CRNE GORE

ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

УРЕЂУЈЕ

КЊИЖЕВНИ ОДБОР

ЦЕТИЊЕ,

КЊ. ЦРНОГ. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

1896.

БЛАГОСЛОВ СРПКИЊЕ.

„Са малом кућом за брегом оним
„Праштам се тужно, срдашцем боним,
„Груди се стежу, уста ми нема,
„Ни вике бола, ни сузе нема —
„Кад душа плаче, суве су очи!
„Од старе мајке, ето ћу поћи
„Далеко тамо! Где зора руди
„Диже се орла поносан лет,
„Там' мени ваља из дома поћи,
„Кад душа жуди у бојак свет!
„И већ се сунце за брегом губи,
„Стара ме мајка у чело љуби;
„Усне јој шапћу дрхтавим гласом:
„„Ајд' пођи сине, са Вишњим Спасом!
„„Благослов Божји, нек ми те прати,
„„И мајка свој ти, чедо, не крати!
„„Пупољче свежи, сунчани зраче““! —
„У тешком болу старица плаче.
„„Соколе дични, младосни санче,
„„Старости моје светли узданче! —
„„Живот ти с' мајци, све брже гаси,
„„Руке ми дрхте, седе су власи;
„„Очи ми обе тавност обвила
„„Од честих суза, што сам пролила,
„„Срце ми оклоп каменит грли —

„„— Што год ми мили, — сви су помрли!
 „„Још тебе, сине, судби сам дужна,
 „„Капљицу росну увелог цвета —
 „„Она те даде, да прошлост тужна,
 „„Назад се тргне од твога срета!
 „„... Јер, гдје је бабо, да те надгледа
 „„Кад палош папеш старога деда?!
 „„И где је мајка, да спреми сина
 „„У крав бoјак — на душманина?!
 „„Узаман зовем! гробови ћуте —
 „„Не хају мртви за живих путе!““

„„Србин си сине! Српским те млеком
 „„Последњег даха дојила мајка —
 „„Чувај ми, мајко, Србинче роду!“
 „„Последња реч је твога бабајка.
 „„Завештај свети, што старој мајци,
 „„У нези твојој водиља поста.
 „„Да дружбу бира, те дивна, ето,
 „„До данас с тобом заједно оста!
 „„Кад стара мајка не знаде путе,
 „„Младићском срцу, до твојих груди,
 „„Друг-песма стиза, те срцу плахом
 „„За род нам мили, љубав ти бди.
 „„За српску земљу колевку твоју,
 „„За језик Српски мученом роду;
 „„Српска ти песма још срцу рече:
 „„Да љубиш правду, браниш слободу!

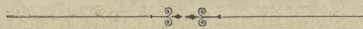
„„Па иди, сине, време је дошло,
 „„Да унук гине, где и дед паде,
 „„Да крвца опет залије стазе,

„„Које нам силник кроз крв и даде
 „„Па иди, сине! Нек јој је просто,
 „„Тој земљи милој, што ми те зове,
 „„Нек снажна буде! Топљена крвљу,
 „„Нек чува спомен на сузе ове!..
 „„Па нека прича колону даљном,
 „„За очај тешки, што по се вио,
 „„К'о тамјан свети за жртве силне,
 „„Што прѣци дапе за род свој мио!
 „„Па нека чува сећање светло,
 „„К'о понос деци народа свога,
 „„И као клетву за казну тешку,
 „„Издаји крвној нечеда кога!

„„Па иди, сине, камо те зове,
 „„Убојна труба сјајаној мети!
 „„За свету мис'о Велико Српство
 „„Од старе мајке, просто-ти мрети!

Биоград. 1884.

Јунија.

УСПОМЕНЕ Е. П. КОВАЉЕВСКОГ ИЗ БОРБЕ ЦРНЕ ГОРЕ И ИТАЛИЈЕ ЗА СЛОБОДУ И НЕЗАВИСНОСТ.

(Писано 1864 год.)

(С в р ш е т а к.)

Коваљевски напомиње даље у својој причи, како ни за њега овај сукоб није остао без хрђавих пошљедица и како је био заустављен у Дубровнику, те је морао ту, против своје воље, дуже времена остати, па прелази на мирни дио својих успомена и продужава:

„Прошло је око осам мјесеца. За то вријеме већ су завели били и параброде на Јадрану. Лако је замислити с каквом сам ја радошћу оставио Дубровник, чим сам за то добио дозволу. Не заустављајући се у Тријесту, одма сам продужио пут у Венецију, да извршим предати ми аманет; тамо су с подозрењем гледали на свакога иностранца, а тим прије на мене: то је било оно грозно за венецијанце вријеме, кад је знаменита инструкција аустријске тајне полиције од год. 1826 бијеснила у свој сили, и кад су главни органи те тајне полиције Стрифолдо, Терезини и старешина им Брамбила, наводили ужас на венецијанце; кад је народ био тврдо убијеђен, да шпијун Рачаици зна што ко мисли, па јавља о томе влади.

„Из писама покојникових дознао сам, да је он био од италијанске породице графова А-ни; није било трудно наћи њихов фамилијарни „палацо,“ али сам, на жалост, дознао и то, да је његова мајка, ушљед неких неспоразума с аустријском владом, отпутовала у Лондон код сестре, која је била удата за неким лордом; „палацо“ је био опустео. Теже је било наћи фамилију Монти, којој је припадала вјереница графа А-ни; та је породица живјела у кући под најам, премда се и она користовала неким именом у Венецији. Винченцо Монти био је писац, а састављао је и стихове поводом разних свечаности; познат је тијем, што је био с почетка жестоки присташа републике и то од страха, као што је и сам то доцније признавао; доцније се

за доста скупу цијену продао Наполеону I-ме, што он, разумије се, није никад признавао; најпослије се бацио у наручја аустријској влади, кад је она заузела Ломбардију. Он је био братучед оцу поменуте вјеренице, који је био тако ништаван, да не заслужује о њему говорити.

„Аустријске новине тако су ме усрдно и често псовале, да сам ја постао као неко страшило и предмет љубопитства међу њемцима, а често и предмет симпатија међу италијанцима. Знајући да мајка вјереничина припада некој њемачкој аристократској фамилији, молио сам, да ме пријаве као странца, којег она не познаје, али којему је нужно да је види. Примили су ме. Сјећам се те сцене као да је сад гледам. Соба раскошно меблирана: цвијеће, вазе, статуе, слике; на дивану се бјеше наслонила жена, којој је могло бити око 60 година; код прозора за Ђерђевог сјеђела је Ђевојка; изглед њезин одма ми је папоменуо познате црте оне слике у медаљону; она је била врло лијепа; руке, косе и црне обрвице, које су се извијале изнад загасито-плавих очију, показивале су њено њемачко-италијанско поријекло; њено зажагрено лице дисало је животом. Она се од срца смијала нечему, што јој је говорио неки млад човјек, који се бијаше фамилијарно нагнуо к њој преко Ђерђевог; весело и срећа не само да се огледало на њиховим лицима, него изгледаше да испуњава и ваздух око њих и допираше до старе жене на дивану, која би се по којем пут осмјехнула слушајући их, или, боље рећи, гледајући их, јер слушати није имала што; говориле су се најобичније ствари, само су се оне говориле друкче, друкчим тоном, друкчим погледом и изразом лица него обично. Млади човјек био је у војничкој аустријској униформи.

Не знам зашто али сам одма појмио, што то све значи и неки горки осјећај стегао ми је срце. Ја бих желио громом загрмјети на тај сретњи пар; хтио сам да будем зао и заједљив, али мислим, да сам им изгледао само смијешан, бар у почетку разговора, својим трагичним тоном и изразом. Ступајући у ту кућу, ја сам мислио, да ћу утјешити укућане у тузи за оним који је погинуо, причајући им како је погинуо, љубећи страсно и помињући њено име; ја сам мислио изазвати сузе, које су се у срцу скамениле и олакшати страдања обудовјеле вјеренице, а што сам нашао?... Нехотично ми падоше на ум ријечи Хамлета својој матери: „Није прошло ни 8 мјесеца!...“ Ја бих желио, да се претворим томе радосном друштву као грозно привиђење, које ће их поразити.

— Ја сам закаснио, рекох ја, обраћајући се матери; али, вјерује ми, није моја кривица. Допустите ми да испуним пошљедњу жељу гр. А-ни, он је умр'о на мојим рукама.

— Да! рече она тако хладнокрвно, као да јој је ко рекао, да у вече неће бити музике на пјаци св. Марка, — у чему је потоња жеља тога јаднога дјетета?

— Он се борио као одрастао човјек, као јунак, и умр'о је вјеран својој дужности, својој ријечи.

Погледах на млади пар, — ни трунка осјећаја!

— Ви сте исто учествовали у тај несрећни догађај (ја јој казах име) и без сумње сте и ви убили неколицину од наших?

— У боју се не зна ко је кога убио, и нико не криви непријатеља за убијство; свака страна врши само своју дужност.

— А ваша порука? рече с нестрпљењем Монти.

— Она се тиче ваше кћере. Покојни А-ни, умирући, молио ме, да јој предам неке ствари... хоћете ли допустити?

— Луиза... то је моја кћер. Затим назва мене.

— Порука се тиче само вас, рекох ђевојци, погледујући на аустријског официра.

— Мој вјереник, барон Дитерајхс, рече она, ја немам од њега тајна. Ви можете говорити у његовом присуству.

— Ви то желите?

— Ја то захтјевам.

Ово неколико ријечи казала је таквим тоном, који је јасно говорио, да је тешко ономе, ко је не послуша. То ме мало задовољило, јер сам видио, да ће аустријанац провести не мало грких часова с њом. Ја сам јој пружио писма гр. А-ни, на којима је су се још виђели трагови крви.

— Дјетињарије! рече она, осмјехујући се на младог човјека, па небрежно постави писма на ђерђев.

Дјетињарије! — И то је говорила ђевојка од седамнајест или осамнајест година за писма, у којима се излила прва њена љубав, сва душа њена.

Злоћа ме је гризла, гледајући на њу.

Враћајући јој прстен, рекох јој, да је гр. А-ни ослобођава од дате ријечи и, желећи је мало убости, додадох још: премда је то сад већ сувишно. Доиста румен обасу њено лице, али је ли то био румен стида, или срџбе и злоће — Бог зна.

— Смрт ме је ослободила од дате ријечи, ако се за дату ријеч могу узети неколико узгредних ријечи, речених између валса и кадрила.

— Луиза, рече јој мајка, желећи прекинути тај разговор, који је почео био да доводи у забуну њену кћер, а може бити и будућег зета; Луиза, ти си заборавила да те чекају, да омјериш вјенчане хаљине.

— Ја сам готова, одговори она, устајући; но ја, вршећи тачно вољу покојникову. хтио сам да предам и медаљон; али ме заустави слика мајке покојникове, графици А-ни. Чинило ми се, да је она сад упрла на мене свој поглед с молбом и укором.

— Овој слици овђе није мјесто, рекох им ја, и ви ћете, разумије се, допустити, да је извадим и предам ономе чија је.

Вадећи слику, медаљон ми паде и стакло се разби у комадиће.

„То се узима као хрђав знак у Италији. Мајка и кћер остале су пренерашене, намргодише се и нехотично ускликнуше: ах! Само је аустријски официр остао ћутљив и хладан као стијена, чувајући потпуно своје баронско достојанство. Да ли је он у тај час помишљао, да се нема што бојати супарништва једног ђетета. још покојног? — Ако је тако, онда он није знао што је женско срце, или је сувише цијенио своју особу; жена се врло често, да би избјегла једну и једну садашњост, баца у тајанствену будућност и немогућу прошлост, па тамо тражи идеале своје љубави; она је готове да се баци у наручја сјенке покојникове, само да се избави од прскога живог. Било како му драго аустријски официр остао је тако хладан, као да се ништа што се ту збивало није њега тицало. Као што ме важно и хладно предусерио, тако се исто са мном и опростио; а даме су сувише јасно показивале, да желе, да пропанем у земљу, само да се час прије од мене избаве. Морам се признати, да сам и ја мало лакше дануо, кад сам изишао из те куће, по моме ондашњем схватању, пуне преваре и издајства, на улицу; премда сад видим, да све оно што ме онда тако поразило, није било ништа друго, до обични ток живота, нормално кретање човјековог срца. „Живите живи, труните мртви.“

„Одлазећи, ја доиста нијесам никако помишљао, да ћу се опет кадгод виђети с једним од главних лица ове мале драме, — и, Боже мој! како је различно било то наше растајање и ново виђење!

„Прошло је повише од десет година. Година 1848 застала ме у унутрашњости Африке. Више од године дана нијесам добијао никаквих вијести из Јевропе, нити сам ништа знавао, што се збива у њој. Како сам се изненадио, кад сам први пут у Каиру узео новине у руке. Дуго нијесам могао доћи к себи;

мислио сам, да сам дошао у други, непознати свијет, или је све то новинарско пртљање; требало ми је живо лице да ме у томе свему увјери и то се лице нашло. Наш ондашњи консул у Мисиру, Ф., потврдио ми је истинитост новинарских вијести. Но он је учинио за мене и више, он ми је додао путни лист за Италију, куда ме је привлачила како успомена из прошлости, тако и судба тадашњег преврата. Нико није могао предвиђети чим ће се свршити тадашњи догађаји, али баш та неизвјестност јаче је заносила младо уображење и истицала на видик ондашње главне поборнике Италије.

„Тешко је било провући се по Јадранскоме мору између крсташа са различитим заставама, а још је теже било познати Венецију, дошавши најпослије у њу: зидови, куће остале су исте; али оно што се збивало по тијесним улицама, широким каналима и пјацима није ни мало наликовало на оно, што сам видио за вријеме мога првога доласка у Венецију. Народ као да се измијенио, зрио, порастао; цијенећи себе, он је почео цијенити и друге; сигурност и ред био је већи, него макар у којој давно уређеној држави. Ја сам дошао на пјаци св. Марка баш у оно вријеме, кад је предсједник републике, Манин, давао инструкције једној чети добровољаца, која је кретала против аустријанаца. Народ се кретао пјацим као узбуркани вали. Манин је говорио од имена народа, а општи усклици и знаци одобравања показивали су да је тако. Овдје постају јасне оне ријечи „*vox populi — vox Dei!*“ Без шале, мене су увјеравали у Венецији, да се једне ноћи био нагомилао на пјаци св. Марка побуњени народ; Манин се појавио међу њима и заклињао их небом и св. Марком, да се покорavaju закону, да служе само републици, а да их не заносе лични интереси; — облаци који дотле покриваху небо поразмакоше се, мјесец се показа, а учини се свијема, као да се гранитни лав св. Марка стаде кретати... И многи томе вјерују, тако је био грозан говор Манина, особито при оним околностима и приликама.

„Манин је личност величанствена, јасна и свијетла, на коју ће се с љубављу заустављати човјечанство и историја. Он је умио да одржи ред и међу народом и међу војском и да им докаже, да права слобода захтјева ред и безусловну покорност закону. Кад су Манина и Томазеа ослободили из тамнице, народ их је, у заносу, донно на рукама на пјаци св. Марка, и захтјевао је једногласно, да Манин узме главну команду и да их води против аустријанаца, он их је умио умирити, јер је видио, да томе још није вријеме и да би се само узалудно крв

пролила; али кад су се кроз неколико дана побунили радници у арсеналу и убили мрског им аустријског управника, Мариновића, који их је зулумисао и чинио припреме за бомбардирање града, — он је сам дошао међу радницима, узео је команду над њима и саставио војску. Он, пошто примора главног управника од флоте, Мартини, да му се преда, заузео арсенал, а то је најважнија тачка Венеције. Капитулација графа Палфи и Зичи, мјесних војничких заповиједника, била је пошљедица тога посла, — Венеција се је ослободила и без капље крви. Но настали су тешки дани за Венецију. Она је све више изнемагала у неједнакој борби с аустријанцима; народ је хтио, најпослије, да се уједини с Пијемонтом и на скупштинама викали су: „доље Манин! доље република! да живи краљ Алберт!“

„Но Манин се појавио међу њима и принудио их је да се умире. Он им је доказао, да се таква питања не рјешавају под упливом страсти, но да треба скупити депутате од свију градова, који су још остали под влашћу Венеције, па хладнокрвно питање обмислити и ријешити. На скупштини је по предлогу истог Манина ријешено, да се Венеција уједини с Пијемонтом, само да се од њега добије помоћ. Депутати, који су били очарани његовом бесједом, бацили су се к њему молећи га, да остане и даље као првак у новој влади краља Алберта; али он им је одговорио, да ако може жртвовати своју личност, не може жртвовати своја начела.“

„Господарство краља Алберта над Венецијом трајало је два дана... Венеција је опет остала сама, опкољена са свију страна аустријском војском. Народ се опет обратио Манину и он се опет примио старешинства у републици. Сад се помиње јуначка и готово непрекидна борба једнога града с цијелом царевином, која је сад, пошто је свршила ратовање на другим мјестима, окренула сву силу на Венецију.“

„Но ја сам се залио том и сувише симпатичном личношћу, а сад је вријеме, да се к своме предмету вратимо.“

„Дворац гр. А-ни нашао сам овога пута и сувише пуним и народа и живота. Он је служио као мјесто где су се скупљали чланови свију партија побуњене Италије. Графиња А-ни била је већ стара и изнемогла под невољама фамилијарним и државним, али је још била у стању да својим челичним карактером, силном вољом и умом уједини све те партије и да их све упуту к једној општој цијељи. Људи свију партија високо су је цијенили и уважавали. Тако је исто дом г-ђе Траверсе још 1814 служио као убојнице партије тако званих

„чистих италијанаца,“ који су још тада помишљали о ослобођењу Италије од туђег јарма. Али да би ту партију боље привезали к себи, Траверса је морала прибјећи к оружју друге врсте — својој љепоти и кокетству. Шта ће се! друкчија времена, друкчије и нарави! То је било, тако рећи, у очи бечкога конгреса.

У собе су улазили и излазили људи свакојаког положаја и узраста, мушкарци и женске; нико о њима није водио рачуна, нити их је ко пријављивао: вријеме је било и сувише критично, да би се обраћала пажња на церемоније. И ја сам шљедовао за другима. Прве собе биле су цуне разног болничког материјала; ту су шили рубље, справљали шарпију и друге ствари. Графиња А-ни била је пожртвовала већи дио свога великога имања и скупила по свој Јевропи огромне прилоге за ослобођење Италије, зато су се њој обраћали за све, па и саме војничке ствари наручеване су на њено име и на њен рачун. Ја сам упитао једног господина: Ће је газдарица? — Овај ми показа неку старицу, која је могла имати нешто око 60 година; она је била висока и мршава; живахне и црне очи оживљавале су њено блиједо и мрекама напавано лице; изгледало је, као да се у самим очима усредосредио цио живот тога полумртвог бића. Ја сам јој се примакао и казао, да бих желио проговорити с њом неколике ријечи на само. „Ово су све дјеца једне породице и радници на једном истом великом дјелу, можете слободно пред њима говорити,“ одговори она.

„Ја сам назвао своје име и хтједох додати још неколико ријечи, да је потсјетим на успомене, које су везане с њим, али ми она не даде изговорити. Очи јој се запламћеше. Рана у течају десет година није зарасла. Доста је било и најмањег дотицаја до ње, па да се поново позлиједи и да тешким болом душу обузме.

— Ајдемо, рече она испрекиданим гласом, опирајући се на моју руку. Присутни погледаше нас као с неком бојазни.

— Не бојте се, рече она, опоравивши се живо, ово су *моји домаћи послови*. Видите ли, ја се још нијесам сасвијем ослободила од њих, нијесам се још сваколика посветила нашој великој мисли и дајем вам овим хрђав примјер; но будите мирни, ја ћу им само неколико минута посветити и, вјерујте ми, то су потоњи минути, које сам ја одузела од моје службе отаџбини.

„Кад смо ушли у кабинет, она у мало те није пала од силног узбуђења; ја сам јој помогао да сједне у наслоњачу; неколико тренутака она је ћутала, закривши очи марамом; нај-

послије дубоко уздахне, па окрену к мени своје тужно лице.

— Кћер моја често ми је говорила о њему; оно неолоико ваших ријечи, она је дубоко у памети сачувала; то је било једино благо, које је она за мене сачувала.

— Ја сам вам више пута писао и питао вас, како ћу вам послати вашу слику, коју нијесам хтио бацити на вољу случаја.

— И добро сте учинили, ја је не бих добила, као што нијесам добила ни ваша писма; ви знате, она су ишла преко Аустрије.

Ја јој пружих слику.

— Крв! Његова крв! рече она дркћућим гласом, и грчевито притиште портрет к устима и за тренутак обамрије над њим.

„Да, ма што говорила та јуначна жена, видио сам ту, да њена љубав према сину није била мања од љубави према домовини, а можда је била и виша; она је на првом мјесту била мајка!

„Ја сам јој исприповиједао све потанкости о смрти њенога сина. Његове потоње ријечи и потоњу жељу. „Потоње сузе биле су за вас“, додадох ја.

— Он није умιο љубити своју домовину више него мене, али томе сам крива ја, његово васпитање и његова страст... но нека нам Бог опрости!.. ми смо горко платили за наше погрешке. Имате ли ви мајке? упита ме она, устајући живо и желећи свршити разговор, који је сама, можда нехотично, са неким тужним задовољством продужавала.

— Немам, она је умрла.

— Онда ћу вас ја благословити... као што бих благословила њега.

„Она је пошла у опште сале, а и ја сам остао тамо неколико минута. Мени се бацила у очи ријеч *кћер*. Знао сам да графиња А-ни нема више дједе и замолио сам онога истога господина, који ми је показао газдарицу од палаца, да ми то објасни.

— А вама није познато, одговори говорљиви италијанац, *наша* влада допустила је баронеси Дитерајхс, да носи презиме графиње А-ни и да се користи свијема правима, као да је заиста била жена покојнога А-ни. То је учињено по особитој жељи старе грофице.

— Зар је барон Дитерајхс умро?

— Није, но се жена распустила с њим друге године послије вјенчања: — Ће ће да се огањ с водом погоди! Мало пошто јој је мајка умрла, она је пристала с нама, преселила се у кућу гр. А-ни и постала је њена најревностнија помоћница.

— Тако! то је непојамно! Она, Монти, вјереница, која је тако равнодушно саслушала вијест о смрти свога вјереника, затим жена, баронеса Дитерајхс, последије неколико година страшно се заљубљује у спомен покојников и срећна је тијем, што носи његово име...

— Тако је, поштовани господине, у шумовитим крајевима Италије налази се нека врста дивљег јасмина *Asperula odorata*: ви би прошли мимо њега без да га и опазите, тако је негледан и немирисав док је на коријену, али кад га уберете, па га донесете у собу и пошто сасвијем увене, напуну мирисом сву околину, — тако бива и с успоменом милога човјека. Мој италијанац био је пјесник.

— Је ли овдје млада графиња А-ни? упиташ ја.

— Ето је, погледајте, у ћошку на дивану, њу је лако познати међу хиљаду љепотица.

„Заиста није могуће било не познати је, ко је ма једном видио; само су јој црте постале још строже, још јасније и то је била права антична статуа. Ја сам јој приступио. Она ми је љубазно пружила руку.

— Сад је ова рука очишћена као и моја савјест. А сјећате ли се како сте онда као гром загрмјели међу нама? Како сте онда били зли!... а имали сте и зашто!

„Нова лица која у то доба стигоше и донесоше важније вијести с бојног поља, привукоше на се општу пажњу и прекидоше наше виђење.

Одломак из писма гр. А-ни од 1862 г. „Данас је избила прва година живота Италије и седамдесет прва мога. Ја сам стара, руке дркћу, једва су у стању држати перо; ноге се отказују да служе; али Провиђење ми је сачувало памет, да не заборавим што је некад била драга Италија и колико је она претрадала. Бог ми је сачувао разум и срце, да бих умјела благодарити Милостивог, што је Он васкреснуо из мртвих Италију и што ми је дао да видим јединство народа и да се преселим у други живот сретна и мирна тамо, где ме давно чека моје јадно и сиротно дијете, које сам ја често у молитвама заборављала, предавши се безгранично једној светој и великој мисли. С вјером у Провиђење очекујем потоњи час!“

Ж. Драговић.

ДВИЈЕ СРПКИЊИЦЕ...

Мјесец сјаје, трепте звјезде бл'једе,
А под липом двије цуре сједе.

Једна врана, а друга је плава —
Ал' је свака љепотица права.

И плавуша својој сеји рече:
— „Мила сејо, сад је пето вече,

Од како сам с њиме овђе била, —
Задњи пут га можда загрлила.

Сејо мила, он је сад у боју
И бори се за слободу своју.

Тешко мени ако се не врати,
И мој ће се живот да прекрати!

Погледа је гаравуша мила:
— „Сејо моја, да л' си полудила?

И мој драган отишо је давно —
Два мјесеца од тада је равно.

И у боју, ће мач сјева љути
Јуначки ће можда погинути.

Ал' и ја ћу тада храбра бити
И њега ћу дично осветити.

Борићу се, али не бадава
И умрећу к'о Српкиња права!

Свет.

О ФОРМАЦИЈИ БОКЕ КОТОРСКЕ

НАПИСАО: проф. Павле Радимири

ПРЕВЕО: М. Ковачевић.

Међу најљепша и најсмјелија дјела природе у цијелом свијету, спада по својој особитости Бока Которска. Она нам даје у својој цјелини мал да не општу мисао о свијету, те би се с правом могла назвати албумом саме природе.

Пропуштајући подробни опис њених љепота и набрајање најразноврснијих назива, које јој надјенуше у разним добима научењаци што предузеше да ју опишу, не можемо а да не прибљежимо велику разноликост природних појава, које управ чаробно, наизмјенице, једна другу сљедују. Овдје — зеленилом искићени брежуљак завршен бијелом црквицом, по средини поља, које се прострло као шарени ћилим изобразан на ситне дјелиће, засијане разноврсним усјевима; тамо — голе клисурасте литице узвишене осијеком, а међу њима дубоке пукотине и страшне провалије. Овдје — чаробно језеро, којег бистрина воде слика, као 'но ти најчистије огледало, у свој својој величанствености дивовска околна брда, са својим подножјем закићеним дражесним гомилицама напизаних кућа; тамо — море у холуји, којег циновски таласи шибају јечеће подривене лити обалске, а кроз шупљине истих увлачи продужени подземни тужни јаук.

Појам о ријеци даје нам велики поток Дреноштица, што у кишно доба сабира у свом кориту замашну количину воде, те непресушујући нигда, натапље довољном влагом љети, најглавнију равницу дивног округа. Многобројна је постепеност текућих вода, од незнатног поточића до ужасне усовне поточине, као што је на примјер Шкурда, која још за рана грозећи, припрема граду Котору неко недалеко и неблагодарно изненађење.

Разни кључеви подморски, на више мјеста у Боки, показују тајанствену подземну везу, са великим слагалиштима слатке воде.

Острво, шкољ, превлака, полуострво, све је то највјерније произведено. На пошљетку један величанствени слап, краси рисански залив у нека доба године.

Између толико природних љепота, човјечији ум по нагону шпекулативан, није увијек с тим задовољан, да се само диви њиховом спољашњем изгледу, но на против, уздижући се чак до њиховог постанка, нешто га привлачи да их брижљиво проучи, све док из пошљедица које изведе, успостави најприближнију претпоставку. Три су главна чиниоца што нам се приказују, и који се стекоше да створе Боку Которску, као што то сад видимо, а то су:

I-во. Дјејство подземних гасова или дјејство вулканско.

II-го. Изривљивање и сплакивање, или дјејство механично вода и остатака обруњених, које оне ваљајући носе.

III-ће. Растварање и растапање стијена, или физично и хемијско дјејство атмосферских чинилаца.

Дјејство је вулканско на сваки начин главни творац великолепне грађевине Боке Которске. Оно уствари, потисну у почетку у вис, те исплива из мора велики ланац Динарских алапа, којем систему припадају и наша брда, а ова као што нас геологија учи, нијесу друго до талози морски, неједнако размјештени и стврднути у отпор стијене.

При издизању старији слојеви талоба били наравно потиснути од примитивних стијена, те они са своје стране потискоше млађе талобе, а слојеви ових, у почетку више или мање хоризонтални према основи на којој су таложени, заузеше све могуће положаје. С тога имамо слојеве са најразличнијим нагнућем: искривљене, изломљене, растављене и најпослије чак преврнуте наопако.

Талози што сачињавају тле Боке Которске, припадају трема различитим епохама геолошким. Предгорје Оштрог рта, полуострво Луштица, земљиште доњег Грбља, раван Кртолска, неки дио равнице Грбљанске горње, а вјероватно и дно залива Тиватског, које је продужење гореречене равнице, припадају еоценској формацији, а то потврђују разни фосили подморске флоре из оне епохе, и један појас од неколико слојева нумулитичког креча, стијена позната у Боки под именом: „Луштички камен.“

Брда горњег Грбља, западна водоваља Ловћен планине, водоваља брда што сачињавају источну страну которског канала,

брдо Врмац и св. Илије, и брда изнад бијељске обале, припадају *триасичној формацији*, а то свједочи пијесак и разнобојне пржине, вапна богата фосилима тријасичним, између којих се у већем броју налазе трагови водоземаца из оне епохе, које је Инглески палеонтолог Owen назвао Лабиринтодонтима.

Висови у околини Херцегновога, Убала, Леденица, Кривошија и оног дијела височине црногорске што се налази на Исток од которског канала, које један природњак с правем назва: скамењено море у холуји, припада кредној формацији, као што то свједоче силни талози бјеличастих и бјелих вапна, богатих фосилним амонитима својственим епохи.

Осим стијена трију горенаедењених епоха геолошких, сусријетају се издаоци кристалних примитивних стијена, из два и три елемента, у јужном дијелу округа. Метаморфичних наслаганих стијена опажа се на Брајићима, а поток Дреновштица што слази управ са поборских брда, сноси на обалу Јаза, гдје увире у море, велику количину кристалоног шљунка, који би се због својих живих и разноврсних боја прелијепно могао употријебити за украсе тараса по баштама и вртovima.

Кад се положај слојева марљиво проучи, без сумње је најпоузданији вођа да нам објасни какав су почетак имале пукотине и неједнакости земљишта што сачињавају Боку. Но и сами положај слојева мора се посматрати са два различита гледишта, у опште, то јест у колико се односи на цијели округ, и у потанкости, у колико се односи на поједина мјеста.

Почињући с најнижег дијела, било у Грбљу, било у Луштици, било у предгорју Оштрог рта, кречни слојеви еоценске формације леже у опште у положају, који чини увијек растећи угао са хоризонтом на западу, према висини земљишта над морском површином.

У средишњем појасу састављеном из пржина, шљунака, аргилошиста, врста бјелутка и густих слојева конкилиферног креча, а особито у брдима што дијеле залив Тиватски од которског канала, као и у онијема изнад обале бијељске, положај се слојева мијења у положајима што се приближују усправном правцу, као што се опажа у водоваљи брда те сачињавају западну страну которског канала; све до близу 20° са хоризонтом на запад, као што се опажа на источној обали тиватског залива. У овом се појасу триасичне формације опажа и то, да нанос конкилиферног креча лежи изнад гомиле изшараних стијена, те тако овдје имамо преврнуту формацију.

Кречни слојеви исто триасичне формације, што сачињавају источну страну которског канала, држе положај који се тек за неколико степена удаљује пут истока од усправнице. Силни талози кретацејске формације, а особито они што сачињавају чвор брда на сјеверној страни окружја, леже на различитим инклинацијама са висином од 15° , до 45° , са хоризонтом на Запад.

Из овог општег расположења слојева јазно произлази, да се средишни појас триасичне формације, потиснут дјејством гасова подземних, издигао на подобију клина кроз еоценски и кретацејски седименат, изврнувши први на Ј. З. пут јадранске пучине, а издигнувши на Исток густе слојеве кретацејских крчева до знатних висина. Разне пруге разноврсних стијена, што сачињавају састав триасичног појаса потиснутог у вертикалним слојевима, иза емерсије, одвојише се са своје стране једна од друге у најслабије спојеним дијеловима, те на такав начин настадоше пукотине, од којих је најглавнија и најдубља, данашњи которски канал.

(Н а с т а в и ћ е с е.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ПРЕВАРЕН КАДИЈА

ПРИНОВИЈЕТКА ИЗ НОВОПАЗАРСКОГ САНЦАКА

написао **Андрија Јовићевић.**

(Н а с т а в а к.)

III.

Тек зора са истока просула руменило свога лица, показујући се у златној и плаветној боји; тек исток почео претскаживати диобу ноћи и дана и скори излазак сунца, не давно изгубљеног из очију; тек се пуста тама црне ноћи почела уздизати са врхова и дубрава, остављајући у низинама још траг мрака и непровидног зрака; тек пијевци чистим кукурикањем огласили почетак боја од румене зорице — а капија од кадијине куле широком отворена зијеваше, чекајући пролазак милог или немилог госта. Боже! шта ће сад да буде? Зашто тако зором без уобичајености шкрипну капија, те се отворише врата? Кога чекају отвореним жвалом? — Чује се неки жубор унутра у авлији, али док уђем и тамо, не знам, шта се то збива. Кад тамо, али имам шта виђети. Гојена кадијина ћогата један повисоки момак узаптио љутим ћемом од челика, држећи га десницом круто; а пусти ћогат издигао главу над њим, па из гласа вришти а десном ногом копа; сигурно, по обичају чека газду. Двојица хитро облијећу около њега, измијевају га водом и сапуном, па у сунђер купе воду с њега. Умивају га, трљају, суше, чисте, па га најпосље оседлаше седлом османлијским, стегнуше широким конопима и спремише за далеки пут. Чуда велика! куд ће ћогат овако рано? Још ми загонетније бијаше: ко ће на њему јахат овако рано? Сканим се мало и напријед; кад врата од бијеле куле отворена а џами и прозори освијетљени блијеском од свијеће. Неки говор пробија из куле, те у том чуду из љубопитства обретох се унутра. Сад да видиш? Кадија устао са свог мског душека, па се господски наређује. Млада Анка доноси све, што треба. Разни бошчалуци стоје нагомилани около њега. Из једног вади калчине, из другог

мјестве и јеменије, из трећега кутман, ћелепош и пушћуле за фес, из четвртог чамашир, фистан, пошу, јаглук и чевру, па све облачи и тура на себе, ће је чему мјесто. Боже мој! више злата но бијела платна; синуо, као на гори жарко сунце. Узео дугачки шарени чибук, и рекао бих, да се некуд спрема. Али, ко ће знати без он? Лагано, с ноге, на ногу, сиће низа скалине од куле, док се намоли на дворска врата. Опази га коњ, па танко завришта, јер осјети, да мора далеко путовати. Ужелио се пута, па се весело трза и с несрпљењем чека лаки корак свога газде до у зенђије. Све се стиша, пошто кадија наступи у авлију. Два стражара држе ђогата, један с десне стране дофатио седло за ункаш, а један потпомаже кадији, да лакше искрочи на вилу ђогата. Чили ђогат опази на раменима свога господара и оштро боцкање љутог ђема, па поче по османлијски поигравати, дижући и спуштајући своју велику главу. Ето пред њим два а за њим два момка Турчина с дугим шаркама о рамену. Ђе ће тако необично рано наш познати кадија? Баш да га пратим цијелим путем. Прегазаше џиновским ходом многа поља и равнице, многе горе и главице, многе кланце и богазе, туга шуме, уске стазе, многа брда, многе воде, прегазаше многе брде, докле сунце својим златно-жарким зраком просјече пут и к најаклонитијем мјестима. Високо се бјеше дигло и пуна четири сата бројаше од свога истока. Ни по ријечи да је наш кадија проговорио за ово дуго путовање; нити ће сјаха, нити почину; нити пљуну, нит' на коња викну, док у Врањеш село долазио. Дуго и предуго му се чињаше до одређеног мјеста путовања. Црне мисли његову окорјелу душу провијаваху. Час се онажаше нада а час зебња; час: да'ко дадне, а час: бојим се, неће. Све нестално, све страховито. Срце његово куцаше некад брзо, а некад споро. Осјећаше невеселост, тугу, а ће кад и бодрост. Самог себе би посоколио, но му празна нада не да мира. За чим тежи овај човјек? Куд ли хита? Шта тражи? Што ли га узнемирава? — Сад ћеш виђети. Лукаво и бездушно срце његово гони га, да отима туђе. Хита, да што прије уфати оно, у чем није повјерен тврдом надеждом. Тражи оно, што му је залуду обећано, и што се не нада наћи. Узнемирава га лакомство и среброљубље, гони га и не даје му мира и покоја.

Стиже у прве куће Врањеша, те велико изненађење проузрокова међу сељанима, јер из небушице створи се међу њима честити кадија. Свак се клања, метенише и поздраве одаје. Све то на озлојеђело срце његово ни најмањи упечаток задо-

вољства не чини. Све* сматра, као уобичајено и као да мора бити. Сељани питају један другог: Ће је кренуо честити кадија? — али нико не зна казати. Он пролази, за то и не хаје, док стиже пред кућу свог ујака Алила. Излазе и сријетају га млађи; скида се с ђогата, па сјетно ступа напријед, и назива:

— Сабахаирала, дајо!

— Алахразиола, сестрићу! — одврати Алил — Које добро, те си тако поранио, а да нама хабер не учиниш?

— Није ново ништа, само ми мило доћи — одговори кадија, па сједне на прострти душек и поче се јадиковати, како се уморио, јашући, будући није одавно никуд путовао. Питају се за здравља њихова и остале чељади, и проведу у тихом разговору читаву уру. Најпосље ће рећи кадија:

— Фала Богу, је ли дома Осман.

— Био је јутрос у сабах — одговори Алил.

— Би ли посл'о кога, да га часом зовне, да дође до твоје куће, е имам са шњим нешто посла?

— Хоћу, зашто не? — одговори Алил, па изађе изван и зове: Османе! — једном, другом и трећом, док се једва одазва; на што ће Алил опет рећи: Дођи, болан у мах код наше куће, е те тражи један чоек! — Пошто га дозове, поврати се код кадије и почну се опет разговарати по ђе-што. Док запита Алил озбиљно:

— Шта је, болан, те си тако хитно дош'о? Да није било што из новице? Је ли крајина мирна? Или да нијеси какав хабер добио оклен?

— Све је мирно, шућур, и у реду; само ми за мало требаше Осман, па морам одмах ићи, е немам кад чамати.

Ево и Осман, ђа хита. Чим уђе опази Кадију, па се смијерно клања и поздравља:

— Добро дош'о, честити ефендија! Јес' ли мог'о доћи? Како ти на кућу? Како све?

— Добро, шућур; све је добро и мирно; но како ми ти, Османе, и како ти код куће?

— Е, не дај, Боже, горе! — одговори Осман понизно — С дана на дан. Са здрављем сам доста добро, јараби. Живим, тек само да се мучим, и не може јадни чоек стећи ништа овога свијета. Само што проводи чемерни живот. Но, лијепе ти наше вјере, честити кадија, како кажу пророкове књиге за тај свијет?

— Дина ми, кажу, да је много љепши, но ови. Тамо те чекају хурије; тамо су ти наши јунаци на коњма у истом

руву и оружју; тамо ти је Мухамед најстарији после великог Алаха; он је први Алахов слуга. Даље Ћитап каже: Ко овог свијета вара, ко не даје оно, што обећа, тај ће вјечито горети у ватри, тај хурије неће ни виђети, а камо ли их грлити. Даље каже, да кадије треба поштовати, к'о Мухамедеве наслѣднике, и да је највећи гријех кадију насрдити или преварити, јер је њему дата сила, да може проклетити и благословити. Још каже: тешко оном, ко кадију увриједи, или ко му не да оно, што му обећа. И још много пише, но ко ће то све сада избројити.

Сад је мало постао задовољан кадија, пошто му испаде прилика, те се овако исприча Осману; па мишљаше: Сад се надам да ће ми их дати — па се окрене к Осману и рече му:

— Збори и ти што, ако си Турчин!

— Што ћу на то рећи? честити ефендија! Нијесам зн'о, да тако пише у Ћитапу, па си ме забашлио грдно, и бојим се, да ћу згријешити.

— Нећеш згријешити — рече кадија — па реци, што му драго, само немој мене увриједити.

— Ух, како тебе, за пост рамазан?! — одговори Осман, као пренеражен — О томе ми не дај, Боже, ни мислити. — Застане, па мисли у себи: знам ја добро, куда гађеш; ама, турске ми вјере, нећеш од њих ни једну виђети на длану, па ме учи, колико хоћеш. Да те не увриједим, је ли? но да ти их дам? Хеј, богме, ни марјаша! — Па наставља гласно: О томе и не говори, ако си Турчин; но, к'о ти знаш дубоке књиге, је ли грјехота што отети Влаху?

— Није, душе ми, само кад би се што дало кадији; па ће Бог све опростити. Власи су створени, да нас служе.

— Да нас служе? — запита Осман зачуђено.

— Јест, дина ми.

— Нијесам з'но досле лијепе ми вјере наше. А сад ми је мило, што си ме тако алавертио.

Даље се продужи читави разговор између кадије, Османа и Алила, док стаса доба од ручка. Посиједаше, по обичају, прекршћених ногу око ниске округле трпезице. Младе кадине доносе свакојаке ђаконије, а похлапни Турци све то у сласт поједоше. Боже, мој! како се то хита! Све се граби, као да су од глади пометени; рекао би, да га нијесу окусили од прекјуче. Једе се без икаква јегленисања; нико ни по ријечи да

изговори; сваки се забавио око слаткиша, па тиска, што више може. Сити се набачаше. По турском адету чине знак, да је сваки задовољан, рекавши: јараби шућур! — Кадуне доносе у ђугум воде, те Турци редом на поднесени ђугум умивају руке, и измичу се.

Бијаше и Петар опазио кадију, кад је дошао, а припазио бијаше ување Алилово и одлазак Османов, те ће самом себи рећи: шта ово море бити? — Па пошље малог премишљања ријешив се, да пође у кућу Алилову, и ако није још, као гост, ту улазио. Промисли: поћи ћу, па шта буде; да'ко ме не ишћерају. — Накани се и пође. Петар бијаше млад Србин, згодан, као вила; стасит а за чудо угледан. У цијелом селу немаше он парњака. При том још обукао лијепе српске хаљине: димије, џамадан, са златним крилима по побреју, и рукавима, фермен, прошаран са златним жицама, појас, колан и у њему свијетло оружје. Све на њему дивно поднијело; све одговара једно другом. И вила би се полакомила на овако угледна момка. Ево га у кућу Алилову; назива им Бога. Здравље му сви прихватише и дивно му мјесто начинише. Сједе Петар; но, на велико чудо његово, младе анке, пошто опазише непозната Србина, побјегоше у другу одају, која се раздвајаше од ове само чатмом. Почеше разговарати, али без икакве повјерљивости. Кадија већ зазираше од Петра, те врло мало говораше, дочим Петар пријатним српским озбиљним говором јако поче утицати на све присутне. Зготовише се кафе; срце се а дуван дими, те се подигао при шашовцима густи облак дима. Постаде свако себичан; не говори се ништа. Петру очи више пута утећи шћаху к вратима од собе, као да изгледаше виђети нешто, што би му најдраже било у том часу. Чује се у булској собици тихо жуборење и весело смијешење. За кратко вријеме, кад се указаше на чатњи, која дијели ове двије собице, двије мале прорезане шупљине, подалеко једна од друге. Сад Петар постаде радознао, те с њих очи не мицаше. Наједанпут опази велико црно око на једном па на другом отвору, ће свијетли, као змај у пола тавне ноћи. Петру срце јаче играше, јер поглед тих очију бијаше искључиво упрт на њега; али се пажљиво чуваше, да се не покаже осталим, да види, те се у нестрпљењу топљаше од милине. Бијаху младе госпе Опазиле Петра, кад је ушао, и његово лијепо лице, стаситост и виткост, а при томе и умиљати поглед његових орловских очију, којим бијаше њихово срце простијељено на први поглед. Околност мучна а преграда тврда, те се задовољише и са тако

кратким и ограниченим погледима очију, који једно другом излијеваху чувство љубави и осјећаје жеље.

Кадија бијаше већ постао суморан, те ће устати; изађе на томе, прошета се, па уђи у другу побочну собицу; а појаве тамо и Османа. Сад Петру бијаше ствар и загонетна и нешто расвијетљено, те се ријеша да буде пажљивији према сваком њиховом покрету. Уђе и Осман код кадије, те се тамо отвори разговор.

— Мој добри Османе, јес' ли ми спремио оно мало пара? — запита кадија умиљатим гласом.

— Шта? честити кадија! — рећи ће Осман као изненађен — Какве паре?

— Не шали се чоече! — рече кадија смијешећи се — Видиш га! Чини се к'о да не зна! но ми их дај, е сам нужден.

— Па шта знаш? — одврати Осман, па стаде мислити — Шта је то ново било, дина ти?

— Па, збиља, шалиш ли се? — запитаће кадија озбиљно.

— Како да се ја с тобом шалим, за пророково име?!

— Оно, оно! — настави кадија срдито — Знаш ли, кад си се преда ме судио ~~Момчилом~~ ~~за око оне земље?~~ Знаш ли, кад ја хоћах, да је њему потпишем, к'о његову, а ти се поцука по прсима и рече ~~Имам ја, честити кадија,~~ овђе тврђу и тацију! — па ми показа комад чохе с меџидијама? С тога сам ти је потпис'о, а она твоја није била, више но моја.

— Честити ефендија! Крмка изио, ако сам ја им'о и тога бешлука, а не толико жутих меџидија — одговори Осман понишно, с увјерењем, да ће ублажити кадију.

— Што рече, ако си Турчин?! — прихвати кадија хладнокрвно — Ада који оно враг бијаше?

— Е, не знам, нити се сјећам — рече Осман лукаво.

— Нити се сјећам? — рече кадија љутито — Сјећаш, но лажеш, крмски сине.

— Аман, ефендија, за твоје здравље!

— Муч, крмче, кад не знаш, што лајеш! Што ће ми здравље, кад нема пара? Но брже дај, или ћеш сад у апсану — рече кадија и настрени се пут Османа.

— Аман, аман, за цареву здравље! — рече Осман у страху и поче се измицати.

— Што учиње? покаурио се — рече кадија мало блажије — Што ме превари? те ћу ти сад предати хараму и тебе и земљу и све твоје.

— Не, ефендија, за великога пророка! Не куни и не предај хараму!

— Морам клети, кад нема која пара, да се сам гријех опрости.

— Немам пара, ефендија, тако ми свечеве браде.

— Имаш ли бар што-год?

— Готово, немам ништа.

— Да немаш једно сто гроша?

— Ух! Сто гроша!? Закона ми, једва и сто пара! Ема ево ћу виђети. — Отвори Осман ћесу с новцима; вади два гроша, па их пружа кадији, говорећи:

— Ево што имам и код мене и код куће; само два гроша, да ме откупе пред нашега свеца мухамеда и његове честите кадије.

— Каква два гроша? цигански сине! — цикне кадија, као манит — ниједна вјеро! — Устаје на ноге, примакне се к Осману и викне љутито: На поље, свињо!

Црни Осман од страха преблиједио, и дрхтећи обори корак к вратима, да што прије утече и умакне испод псовке. У тој збуњености испане му из руке ћеса од новаца и она два гроша. Халалусум и ћеса и паре — мишљаше Осман — само да ја здраво измакнем. Излази и право пође кући. Кадија остане разјарен, вртећи се кроз собицу тамо амо. Срамоти, грди, пеује, назива га сваком шпотом; док најпосље опази ћесу, па се сави, дофати је, пребра, па кад виђе да у њој нема ништа, плуну у њу, бачи је, па је ногом погази. Али у истој љутини сјети се она два гроша, а још му бијаше у памати остао траг од оног ситног звекотања пара, кад испадеше Осману из руку; па посље дугог обзирања тамо амо сави се и нађе их, па их стави у своју ћесу, мислећи: Боље и ово, но ништа.

Свак се у кући смирио; нико ни да прослови, него све занијемло. Није шала, кадија се напучио. Петар, озбиљно сједећи, све посматраше, па устаде и пође својим послом. Кадија изађе из сибице; на лицу му се показиваше траг незадовољства; из очију му сијеваше свирнјепост и раздраженост. Сваки покрет његова тијела даваше знак љутине и јарости. Виче на слуге: хата одма! — У час би све готово, и без поздрава пође. Гредом промишљаше свашта и свачеса, а о чему највише, то ће сваки погодити. Пред очима му непрестано лебдијаше слика злокобног Османа. Та му се престава с ума не мицаше. Зле га мисли бијаху обузеле и узнемириле; а немирна

савјест душу му кињаше. Злочесто му срце жалосно бијаше. Нема мира, нема покоја овај човјек, који се о јацијама враћа својој кући. Дође кући, али ни по ријечи ни ским да прослови. Вечере не иште, но замишљено сједи, наслоњен при зиду. Самог себе кори, себе криви; куне се, да ће престати од тако неваљалог дјела. Јест, но покварена душа и опијено срце тешу свој занат. Нема моћи, нестаје снаге, да од себе одбије такав порок, који је у њему дубоки коријен заузео. Овладала је с њим малодушност, те се лако даје упутити у свако хрђавило, само да би угодил захтјевима своје ненасите жеље. Мисли и премишља; два се духа у њему боре: зли и добри. Зли дух узео корјенита маха, а добри се тек на површини указује; те зли превлађује над добрим.

Кад је оваким пороком обучен наш кадија, нек ми се дозволи оставити га прислоњена уз дувар.

(Наставиће се.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
** CRNOJEVIĆ

ХИГИЈЕНА УХА

написао др В. Кецолино, превео Ј. Кујачић

Б. с. и.

(Н а с т а в а к.)

II.

Хигијена дјетета.

Кад и коме вишу пажњу од ушног сумпора заслужују разна споредна тијела, која доспијевају тако често у ухо дјетету. У спољашњем слушном пролазу обично се могу наћи поједина зрна жита, комадићи писаљке и т. д. Према томе, кад би дијете имало штогод слично у рукама, треба га особито пазити; чим би дијете (за вријеме игре) подигло изненада руку глави и вриснуло, одма треба, без оклијевања позвати љекара. Обично се разна тијела удаљавају из уха упрскивањем топле воде; само, и то у врло ријеткијем случајевима, кад се водом не може ништа учинити, треба прибјећи разним справама, и тада тек чинити операцију по свим правилима ушне хигијене.

Учитељи и у опће сви они, који имају посла с дјецом, не смију нипошто дјецу теглити за уши. То тегљење, којим хоће често да подигну дијете и које се још и данас практикује у многим школама, може изазвати течење крви и запаљење слушнога пролаза, а доцније и средњега уха. Још су опаснији за слух ударци у близини уха, јер се тијем може изазвати хиперемија па и потресење лабиринта. У својој дугогодишњој пракси имао сам прилике посматрати два така случаја, који су се сретно вршили последије готово двомјесечног лијечења; ово се састојало из 15 подкожних упрскивања пилокарпина ($C_{11} H_{16} N_2 O_2$); уз то сам се користио електричним током 20 пута.

„Познати доктор Melchior,“ вели Mantegazza, — „први је обратио пажњу љекара и педагога на то, какву штету приноси тако тегљење за уши и ударци уз то. Сам је имао прилику једном видјети у неком мјестанцету, како је неки учитељ теглио дјецу за уши, дрмусао њима и, шта више, чак их за уши подизао од земље.“

У дјече, која су још при сиси, треба се старати, да им се неби нос затиснуо усљед хипертрофије носних шкољака или усљед нагомилавања у њему слузп, јер при сисању стуб ваздуха у средњему уву бива куд и камо тањи. Због тога, да би се избјегло свако озбиљно растројство у средњем уху, треба непрестано обраћати, и то најозбиљнију пажњу на најмање болове у носу. Све носне болести, кадкад урођене, распростиру се на

Евстахијеву трубу дјетета и изазивају сужавање исте, посљедицом чега бива гнојење, што значи потпуно уништити функцију средњег уха па и самог лабиринта. (Добивена глуха њемоћа може се у првој и другој стадији излјечити, док међу тијем у трећој остаје неизлјечива.)

Кад је већ катар поса заузео и средње ухо, то он може изазвати у њему гнојно запаљење, које се међу осталијем сматра у простом народу добрим знаком на томе основу, што „течење гноја лијечи“! Међу тијем така дјеца постају обично глухим и, шта више, могу погинути од поновног запаљења мозга. Због тога треба добро знати, да у хигијенској основи средњег уха лежи својевремено и основно лијечење оштрих и хроничних катара носа и носнождрлног простора, да се болови средњег уха јављају већином услед болести тијех органа (носа и ждрла).

Да притисак издисаног ваздуха може, збиља, изазвати трауматско повријеђење у средњем уху, доказује нам патологија рикавца и кијања: у тим случајевима, често се догађа, да се провали бубна опна, а уз то се и то дешава, да крв тече из средњег уха. Потпуно право говори Troeltsch, да је слушни апарат продужење апарата за дисање, или боље, да се он у физичком и функционалном одношају налази у веома тијесној свези с апаратом за дисање. И заиста, с првим гласом дјетета, чим проникне ваздух у Евстахијеву трубу, почиње већ средње ухо, да ради.

Осим тога у дјецe се још догађа, у осталом ријетко, невропатска глухоћа рефлекторног поријекла услед надражаја уха разним црвима (*oxuris vermicularis* или *Ascaris lumbricoides*).

Пошто је ухо тако важно у васпитању ума и душе, то оно заслужује особиту пажњу и са стране школске хигијене. Сву наглуху дјецу сматрају обично с почетка, на њихову несрећу, за лијену и расијану, те их зато и казне више него осталу. Али све те казне, да како, не могу никакву добру довести, јер така дјеца управ не могу, као што треба, разумјети ријечи учитељеве. Тај недостатак измиче из очи не само родитељима и учитељима, него, шта више, и самим пацијентима. На посљедњем међународном конгресу у Филаделфији показао је Bloke, како се често у школама потпуно непримјетно појављује међу ученицима глухоћа, и одлучно је захтјевао, да се облакша учење дјечи, која су притиснута том несрећом. То су исто заступали Veil, Seaton, Maillard, Chaure и Gelle.

У опће може се тврдити, да из 100 ученика 15—20 обично не могу правилно написати диктандо, које им учитељ прочита јасно и гласно на растојању 6—8 метара.

Маиче је испитао слух — (статистика његова из *Revue Sanitaire de Bordeaux*) — 478 ученика, и нашао је, да је 17% из тога броја наглухо, т. ј. нема потпуни нормални слух. При том испитивању он је поступао тако: говорно је тихим гласом, који би се могао обично чути при нормалним условима при тишини на растојању од 15 метара, и сматрао је само такав слух непотпуним, који на растојању не више од 5 метара није могао разумјети ријечи, изговорених таквим гласом. И ако се бројеви података разних испитача потпуно не слажу, то се ипак они сви слажу у једном: да дјетиње уши заслужују особиту пажњу са стране школских љекара и учитеља. Ја сам увјерен, да још и данас има много таквих несретних жртава, које страдају разним болестима и ипак на њих не обраћају заслужну пажњу; без сваке сумње има међу њима много болесника, који страдају од болова у ушима. Особито их се много може наћи у разним школама (гим-

назијама, реалкама и др.) гдје још до данас не дају никаква значаја отијатрији.

Ови статистички податци јасно показују, како је важно и потребно испитати уха дјетета. Ако је глухоћа ученика тако велика, да оно ништа не чује на растојању од 3—4 метра, то га треба поставити ближе учитеља; а ако је много ученика с таким недостатцима, то је најбоље имати за њих засебну собу. Најгодније је испитати ухо (слух) помоћу мога електричног телефона, а ако њега нема, то се може учинити помоћу куцања џепног сата. У опће може се казати ово правило: субјекти, који разликују тик-такање џепних сатова на растојању 10 сантм., могу чути изговорену ријеч од прилике на растојању од 7 метара. Резултати таког испитивања разликују се обично међу собом зависећи од тога, гдје се дотична ријеч изговара: на затвореном или отвореном мјесту. Резонанс, добивени у соби за учење, веома смета, да се јасно чује, тако, да ученици, који сједе у посљедњим клупама тешко што чују од учитељева објашњавања. По познатом физикалном закону, сила звука обратно је пропорционална квадрату растојања; према томе, дакле, мора се увеличавати и напрезање учитељево, само ако хоће, да му сви ученици разумију, што говори. Потпуно право говори Геле, да је најбоља ширина учионице 8—9 метара.

Што је више шума око школе, што су дуварови њени таћи, тим већма она губи с акустичне стране, а уз то таке прилике изазивају расијаност ученика. Колико ли је сироте дјеце, који родитељи и учитељи држе за непажљиву, расијану, лијену, злу и неспособну за учење, док су она у самој ствари глуха! Мјесто тога да их лијече, они их стављају у ушколи и код куће у разне, са свијем незаслужене неприлике. Не треба сурово говорити разне приговоре интелектуалним способностима а тиме и будућности дјетета, док се прво не испитају његове очи и уши. Треба у оваком случају уклонити сва средства љекарског искуства, не би ли се открио, бар најмањи, органски недостатак, да не би несретно дијете постало жртвом немиле болести, која се може излјечити у самом почетку а посље не. Право има Troeltsch, што вели: „морална и интелектуална будућност дјетета зависи од стања (у функционалном погледу) његових уши“. Ја сам имао прилику посматрати једног таквог дјечака од 12 година, кога су држали у школи за љенивца и глупава. Историја је његове болести укратко ова: у носно-ждрлној шупљини било је много аденоидних гучица, особито поред хоана и на њима, због чега је била веома тешка иригација носне шупљине, дијање и слух, јер се био распростра катарни процес на Евсталијеву трубу и изазвао стеноз исте. Помоћу прста и риноскопа нашао сам око краја трубе таке аденоидне гучице, које се бијаху распрострле и на ждрло, гдје бјеху начиниле неке узласте шупљине. Ето тог су дјечака држали у школи за глупака и љенивца. Мајка његова, добро позната с његовим умним развићем, досјетила се, захвалити њеном материнском инстинкту, да ждрло и носна боља сметају уметвеном развићу њезиног сина. Ја сам уклонио те нове израсли специјално за то спремљеним кашикама, сличним напретку, јер ни једна из опће употребљивих справа није ваљала у овом случају због ускоће носно-ждрлане шупљине.

(Н а с т а в и њ е с е.)

Ратовање и његов значај по опште човјечански прогрес и цивилизацију.

Написао професор **Јован Николић.**

(Н а с т а в а к.)

„Јунаштво је цар зла свакојега,
„А и лиће најслађе душевно,
„Којијем се лјане поколења!...“

П. И П. Њ.

Интересантно пише један мисионер са Истока о томе, како су први пут почели Језуити проповиједати христијанску науку у Китају. „Један свештеник Исусовог Ордена, вели се тамо, дође у Пекингу и донесе један врло фино и скупоцјено израђени сахат за зид и извијести цара да је Папа послао цару једно божанство на дар, које ће по папином благослову чувати цара, царски дом и цијелу поднебеску царевину, ако цар буде папине људе примао и у његовом им царству становање дозволио. Цар дозволи те се то божанство — сахат — с великијем церемонијалом у двор унесе и о зиду најљепшега царскога салона објеси. Попо покаже и разјасни по сказаљкама и звонцету, које је куцало у свитање, да доклен год буду сказаљке редовно и правилно одиле и количину времена показивале, и доклен год буде звонце тачно свануће цару и царском дому објављивало, дотлен ће срећа у царском дому царовати, а доклен год буде најдужа сказаљка редовно тичала цио круг сахата, дотлен ће божанство чувати цијелу поднебеску царевину. Језуит остави двор и зађе по престоници да проповиједа. За кратко вријеме ненавијени сахат у царскоме двору стане. Цар и царска породица, видећи, да је сахат стао и звонце престало цукати, помисле, да је све пропало и да је дошао крај и цару и царству. Послије неколика дана Језуит се врати царскоме двору и у њему нађе све у црно завијено и у сузама окупано. Он се примакне цару и тајно му рече: „Оставите ме овђе сама да замолим Св. Оца Папу да поврати милост цару, царскоме дому и царству, јер је неко у Дому Сина Сунца нешто згријешео, па ако се буде покајао и Папу поштовао, божанству ће се опет живот повратити и с њим живот и срећа цару и царству.“ — Цар и породица изађу из салона, попо навије сахат и почне да иде. Царска породица скине короту и отпочне весеље, а попо продужи своју линију по Пекингу и околини.“⁷⁾

Тијем и таквијем средствима и начинима, чланови Исусовог ордена доспјеше у свијема неприступнијема мјестима по свијету, и заједно са проповиједи христијанске науке, разнесоше културне тековине просвијећених

7) L'abbé Guétée Histoire de Jesuits, Paris 1860. pag. 173.

христијанских народа по свијету и отворише врата једнога народа другоме и једне државе другој. Заједно са мисионерима, као и последије њих, поврвје учени и трговачки јевропски свијет у Поднебеску Царевину. Али је то био само неки мали дотицај просвећенога христијанскога свијета са грандијозном тристотине-милијоном царевином Сина Сунца. —

Тек у новије вријеме јевропско-христијански господари отворише врата Китају. Али како и на који начин? — Pour les rois raisons sont les canons! *) На силу! Грмљавом топова и пушака, звекетом мачева и војничком виком: „У име Исуса Христа!“ — уђе војска христијанских господара међу зидове престонице Поднебеске Царевине — Пекинга. И од тада китајски зид остаде, не као чувар и ограда од свијета, него као јелински и мисирски споменици циклопа и пирамида. — Опет Наполеоново: „La guerre pait tout!...“

Проналазак Компаса и по њему далеког морског путовања и открића новијех земаља остао би без успјеха, да није било проналаска барута и барутнога оружја. Смјела и енергична путовања преко далеких, пространних и непознатих мора: Вартоломије Дијаса, Васка-де-Гаме и велико путовање и откриће неумрлога Колумба, неби имали таквих историјских и културно-цивилизаторских посљедица по човјечанство, да нијесу непосредно за њима сљедовали јуначки подвизи јевропско-христијанских војвода Фердинанда Кортеа, Франца Пизаро-а и др. који христијанском крвљу оросише новопронађене земље и силом оружја заузеше Перуанску, Мексиканску и друге државе и народе у Новоме Свијету, те се на крвавом терену уведе и распрострије јевропско-христијанска култура и цивилизација! —

Земља Старог Албиона, морска царица Новијех Вјекова — Инглешка, у великијем предузећима, морским путовањима и одкрићима, које извршише њени генијални Навигатори: Девије, Дрек, Ралеј и други, — снабђеваше своје лађе топовима, војском и муницијом и зато су њена морска предузећа свагда остала крунисана нечувенијема и недостижњима успјесима, то су данас све најважније и најкорисније трговачке тачке на далеком Истоку, крајњему Југу и у Новоме Свијету у њеним рукама, са којијем црпи и у престоници Бога Плута — Лондону скупља небројене капитале цијелог свијета! — Привилегирана трговачка Индијска Компанија почетком XVI. вијека, тек уђе у пристаништима Бомбаја, Мадраса и Калкуте — одмах организира своје компанијске гарнизоне, који су не само чували живот и Капитале Компаније, него су још силом оружја ширили инглешку трговину по свијема мјестима пространних и богатијех Индија, и за сво вријеме, од основања те знамените Компаније доклен је год 1858 године Велико британска Краљица метнула на главни круне Индијских Царевина једнако су грмљали топови и сијевали инглешки мачеви међу Индусима. Зато данас, као и за друга морска предузећа, Инглешка господари Стотинама милиона свију вјера, свију народа по свијема частима свијета!

Да се нијесу велики предузимачки умови Новијех вјекова помијешали: са дивљацима у Новом Свијету уз грмљаву топова и звекет мачева, мање би се успјело и многи би, на мјесто лаворовијех вијенаца, што им даде домовина и остали свијет, добили чашу коју доби капетан Кук и његови

*) Топови су разлози владаоца.

пратиоци, које на Сандвичевијем Острвима дивљаци похваташе, поклаше и поједоше. —

Ново барутно оружје ослаби давно већ и у велико ослабљени феудални систем, а осили и поврх свега стави монархијски систем у Јевропи. Феудали, ритери и барони немогаху више, да се у својијем замцима одупру ђуладима и грмљави топова јевропскијех Господара. Јевропски Господари видећи себе у сасвијем слободном и независимом положају од својијех Сузерена и Папе с' поља, а изнутра од својијех често пута непокорнијех и неврјернијех суверена, употребише сву своју снагу на унутрашње уређење својијех држава, а особито на спрему за ратовање, са којом су тек и могли осигурати свој независими положај, како споља тако и изнутра. Силу монархије, војничку вјештину и спрему за ратовање, највише ојача и усаврши апсолутни Вијек Лудвика XIV. Као год што Лудвик Велики узвиси свој Двор са сјајношћу и величином, етикетом и углађеношћу и са францускијем језиком и књижевношћу, те вазда остаде као углед за све дворове и престоле у будуће вјекове, тако исто његови генијални министри: Колбер, Вобан и Лувоа подигоше француску војску са новом реорганизацијом, која учини велику Епоху у ратној Историји новијега времена и коју примише војске свију држава за све будуће вјекове. Вобан пронађе нови начин фортификације за утврђење граница, како с мора тако и са сува. Он први поче да гради војничке сталне магацине, које у мирно доба пуњаше провијантом, муницијом и војничкијем ођелом, тако, да је у ратно доба морало бити све спремно и готово. Лувоа уведе у француској војсци нову науку и нови запт и дисциплину — *фронш*. Он подијели војску на родове и за сваки род војске прописа засебно ођело и униформу, а поврх свега тога написа најстрожије војничке законе, сила којијех и данас у цијелом војничком свијету господари. Ништа на свијету није тако темељито утврдило подножија Владачкијех престола, као нови начин науке, запта и дисциплине војничке, које ратни министар Лудовика Великога Лувоа, први пут у француској војсци на Марсовом Пољу у Паризу заведе! Официрска вика испред фронта: „Лева! Дес! На лево! На десно! Лево-круг! Напред марш! Пали! Пуни!“ и т. д., — која се зачу од Марсовога Поља до Тилерија, а од Тилерија по цијелом свијету, не само да је до данас јако држала Круне и Престоле, него ће их и по данас још дуго држати, јер све прерогативе и неприкосновености Круна и Престола, биле би узалудне да их топови и бајонети иза фронта не држе!.. Непобитна је историјска истина, да су фронт и нова војничка организација имали великог значаја не само за одржање Круна и Престола, него још и за културне и цивилизаторске мисије; али поред свију благодети и милости, које су круноносци чинили свијету, чинило се и сада се чини иза фронта доста зла и неправде Човјечанству!..

(Наставиће се).

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

Приближежио: Н. Симоновић.

Мрваљев Вукота и паша од Зворника*)

Још зорица не забијељела,
Ни даница помолила лица,
Ни од дана никаква познања,
Подранила туркиња ђевојка,
Мила сестра Зворничанин Муја,
И у руке ибричак узела,
Па је ето води и студенцу.
Кад се млада води примакнула,
Даде јој се нешто послушати,
Јека стоји у зеленом дугу.
Одиста се цура препанула,
Па је хитно натраг узбјегнула.
Но јој неко из лужине виче:
„А, небој се, лијепа ђевојко!
„Ја те Богом од невоље кумим,
„Донеси ми мало воде хладне,
„Љуте су ме ране попануле!“
Цура млада за Бога хајаше;
Хладне воде ибрик напунила,
Па је ето к рањену јунаку,
Студеном га водом напојила,
Па му ране стаде замотават',
Од кошуље свиленим рукавом.
Кад му мало живот повратила
Млада була њему бесједила:
„Ој Бога ти, незнана делијо,
„Од којег си града јал' паланке,
„Право ми се по имену кажи;
„Кад си мене Богом братимио,
„Вјера моја проказат' те нећу!“
Рањен јунак цури одговара:
„Еј Бога ми, лијепа ђевојко,
„Кад ме питаш право ћу ти казат'.
„Ја сам јунак са сред Горе Црне,
„Из питома мјеста Велестова,
„Са крај Чева мјеста крвавога
„По имену Мрваљев Вукота.
„Сестро моја, по Богу једноме,
„Ја сам амо често долазио,
„И гонио коње и волове,
„А ћерао на буљуке овце.
„Па сам синоћ, сестро, долазио,
„И зли ме је удес дохватио.
„Грацка ме је опазила стража,
„На мене је огањ оборила,
„Ни једна ме пушка не дохвати,

*) Ову сам pjesму слушао од гуслара Мурата Р. Милутиновића.

„Док подоцкан пукнула лубарда, —
 „Да Бог да му никад не пуцала, —
 „Десну ми је ногу саломила.
 „Но Бога ти, лијепа ђевојко,
 „Право ми се по имену кажи, —
 „Имадеш ли од рода икога?“

Млада була њему одговара:

„Имам брата јединца у мајке,
 „По имену Зворничанин Муја!“
 Тад Вукота цури бесједио:
 „Ој Бога ти, лијепа ђевојко,
 „Ти поздрављив твога брата Муја,
 „Од мене му Богом побратимство,
 „Још сувише светог Јована,
 „Нек ме носи на његове дворе,
 „Нек ме вида, докле ме извида,
 „Да ћу њему хиљаду дуката,
 „И да ћу му стотину овнова,
 „И дванајест из рала волова,
 „Још сувише два од злата сата,
 „Те их мене видиш о гр'оцу!“
 Њему була вјеру zaloжила,
 Да ћ' у брата изум извадити.
 Отлен млада дома похитала;
 А кад дође у шикли одају,
 Брату Мују стаде говорити:
 „Мили брате, од оца и мајке,
 „Ако ћеш ми задат вјеру тврду,
 „Вјеру моју да сломити нећеш:
 „Хоће сестра теби нешто причат!“
 Мујо сестри тихо одговара:
 „Кунем ти се дином и аманом,
 „И турскијем постом рамазаном,
 „Твоју вјеру саломити нећу,
 „Но слободно можеш брату причат!“
 Хајка була брату говорила:
 „Ето, брате, у зеленом лугу,
 „Рањен лежи Мрваљев Вукота,
 „Па је тебе Богом братимио,
 „Да никоме њега не прокажеш,
 „Да га носиш на твоје дворове,
 „Да га видаш, доклен га извидаш;
 „Десна му је нога саломљена,
 „Даће теби хиљаду дуката,
 „И даће ти стотину овнова,
 „И дванајест за јарам волова,
 „Преко тога два од злата сата,
 „Још сувише светог Јована,
 „Три пута ти обећаје кумство!“
 Еј кад Мујо зачу лакардију,

Брзо пође зеленоме лугу,
 И ту нађе рањена јунака,
 Ће је њега санак преварио.
 Виђи Муја, да га Бог убије,
 Ће је сестру љуто преварио,
 Па се тајко лако привукује
 До рањена Мрваљев Вукоте,
 Украде му бистра цеввердара,
 Украде му двије кубурлије,
 Украде му два од злата сата,
 Из кора му сабљу извадио,
 Све то носи у своју одају,
 Па се к њему опет повратио,
 Ал' се тужан Хајдук пробудио,
 Па кад виђе што се догодило,
 Тад се грдну јаду осјетио,
 И турчину стаде говорити :

„О, турчине, Зворничанин Мујо,
 „Љуто ти си мене преварио,
 „Украо ми свијетло оружје,
 „Бог т' и Божја вјера саломила.
 „Бог ће дати, да од њега платиш.
 За то туре ни абера нема,
 Но га бије ногом и опанком,
 Па овако њему проговара :
 „Бурво једна, од горе хајдуче,
 „Све до селе што си учинио,
 „Све до селе, све о твојој души,
 „А од селе све о мојој души,
 „Ти си силан зулум почињо,
 „У Травнику и око Травника,
 „Знаш, ђауре, што је лани било :
 „Пашина си посјекао сина,
 „Оба си му ока извадио,
 „Кућу си му у црно завио.
 „Сам те Алах ноћас уловио,
 „Да нам главом све од једном платиш!“
 Сад му Мујо савезао руке,
 Рањен хајдук бранит се не може.
 Свезана га у луг оставио,
 А он паши трчи на дивана,
 Па овако њему говорио :
 „Господине, пашо, од Зворника,
 „Шта би дао ономе јунаку,
 „Да ти преда твојега крвника —
 „Баш крвника Мрваљев Вукоту,
 „Који ти је очи извадио,
 „Јединца ти погубио сина?“
 А кад паша Муја саслушао,
 Он на њега очи исколачи,

Па овако њему говорио :

„Мучи, Мујо, немој зановетат',
 „Немој моје ране вријеђати.
 „Ко ће вијар вјетар ухватити, —
 „Вијар вјетар Мрваљев Вукоту,
 „Који ми је очи извадио, —
 „Сулејмана сина погубио!“

Тада Мујо паши говорио :

„Чујеш, пашо, драги господаре,
 „Дај ти мени четири каваза,
 „Да ја лугу пођем зеленоме,
 „Живого ћу довести преда те,
 „Ил' довести, или донијети.“

Даде паша четири каваза.
 Када били лугу зеленоме,
 И виђоше ходит' не могаше,
 Направише дрвена носила,
 Понијеше Мрваљев Вукоту,
 Понијеше паши на дивану.
 Кад га паша добро разгледао,
 Тад Вукоти тихо говорио :

„О, крвниче, Мрваљев Вукота!
 „Све до сада што си учинио,
 „Све до сада — све о твојој души,
 „А оселе све о мојој души. —
 „Дедер причај што си учинио,
 „Лакше ће ти бити мало души!“

Тад Вукота паши одговара :

„Господине, пашо, од Зворника,
 „Кад ме питаш право ћу ти казат :
 „Ја сам, пашо, често долазио
 „И Зворника вама полазио.
 „Берао сам коње и волове,
 „А берао на буљке овце,
 „Сјекао сам турке јањичаре,
 „Који муче сиротињу тужну.
 „Па сам, пашо, лани долазио,
 „И твојега сина погубио, —
 „Погубио Сулејмана млада, —
 „Русу сам му посјекао главу,
 „Понио је ломној Гори Црној,
 „Узео му ата четвртака.
 „Па сам, пашо, синоћ долазио,
 „Оћих какав шићар шићарити,
 „Но ме уда срећа постигнула,
 „Грацка ме је стража опазила,
 „На мене је огањ оборила,
 „Убила ме са града лубарда,
 „Десну ми је ногу саломила,
 „Но се, пашо, немој зачудити,

„Што сам твога погубио сина,
 „Имао сам добра пријатеља,
 „Пријатеља побратима Муја,
 „Он је мене изд’о Сулејмана,
 „Тако смо се, пашо, погодили.
 „Ја му узех ата четвртак
 „И узех му са рамена главу,
 „А он узе бистра цеврдара,
 „Цеврдара Сулејмана твога,
 „Он му узе двије кубурлије,
 „Сулејмана, пашо, сина твога,
 „Још му узе два од злата сата,
 „Сулејмана, пашо, сина твога;
 „Ако ли ми, пашо, не вјерујеш,
 „Пошљи, пашо, на Мујову кулу,
 „Све ћеш наћи што Вукота каже!“
 А кад паша зачу лакардију,
 Он повикну четири каваза,
 Опреди их на Мујову кулу.
 Поче Мујо нешто клеветати,
 Но му паша не да расклопити,
 Одиграше четири каваза, —
 Одиграше на Мујову кулу,
 Све нађоше, што Вукота каза,
 Све нађоше паши донијеше.
 А кад паша све то сагледао :
 Он намакну оком на целате,
 Те Мујову посјеклоше главу,
 Па добавља са мора епиме,
 Стаде видат’ Мрваљев Вукоту,
 Видао га пђ године дана,
 Док Вукота добро оздравио,
 Па га паша изводи преда се,
 Те овако њему говорио :
 „О, хајдуче, Мрваљев Вукота,
 „Који си ми очи извадио,
 „Јединца ми сина погубио, —
 „Од мене ти Богом просто било,
 „Све до сада што си учинио;
 „Иди сада твоме завичају,
 „Само ћу те нешто замолити :
 „Овамо се немој повраћати!“
 Па му паша пратиоце дава
 До границе од Горице Црне.
 Вукота је паши захвалио,
 На љуцки се с њиме раздвоио,
 Па отиде своме завичају,
 У питомо мјесто Велестово. —
 То је било, то се догодило;
 Сад нам, браћо, мир и здравље било, —
 Браћи ође и другој што дође.

К Њ И Ж Е В Н О С Т

Стигле су нам на приказ ове књиге и листови:

Споменац, жртве своје дужности, двије црте из педагогије од Васа Кондића. Н. Сад. Штампа Луке Јоцића.

Писац нам овдје црта попреште учитељског рада. У првој црти видимо стару школу у предјелима турске царевине са свијем манама и недостатцима њеним. Видимо учитеља, који није за тај посао и који „жестоко бије по табанима.“ Општина, у којој дјела такав учитељ, од прилике је на истој висини, што се тиче разумијевања школских послова. Рукосад је учитељев до зла Бога зао. Из те школе не излазе колико толико школом и књигом облагорођена дјеца не — ту су готово махом разбојници и вуцибатине, као што то писац вели. Али није ни чудо, кад у мјесто, да се учи, ту се само: једе, спава, галами, купује, продаје и туче.

Као јасну против слику ставио је г. Кондић другог учитеља у истој школи са новим и свјетлијим педагошким појмовима — разумије се — резултат школскога рада је очигледан и користан и ђацима и општини. Сиромах нови учитељ, који је толико привриједио, зло је прошао с једне стране од Турака, с друге од домаћих сујетних људи, који нијесу могли да се у довољној мјери узвисе над ситнијим интересићима у име општег народног добра. Прогањан толико пута, учитељ умире неће далеко од мјеста његовог попрешта за дјеловање.

У другој „жртви дужности“, исти г. писац износи учитељицу, која се у мало за вријеме њезиног сопственог школовања, „није погосподила“, јер је била из добре, имућне куће. Али отац јој је био човјек „старога кова“, са чибуком који не воли господство и који у кућевном раду и разумијевању његову гледа тврд основ и ослонац српске породице. Прилике су оправдале његово мишљење. Учитељица се и томе послу добро извјецбала, па кад су наступили за њу тешки дани, да сама себи заработа насушни хљеб, она је била не само учитељица за књигу и таблицу, него и у кући и при болесничкој постељи. У вријеме љуте гушобоље (дифтерије), учитељица клону и паде, да се више не диже. Она болује и умире при чистој свијести са непрекидном бригом о њезиној школи и ђацима. Умире при својој дужности тако, као што умире војник под бајонетом на мртвој стражи.

И ако предмет ове врсте није новина у нашој књижевности, и ако има гомилу неравности, које г. писац није умио изгладити, опет његово причање заслужује пуне пажње свих оних, којима школски подмладак на срцу лежи, а таких је много. Писац се по негдје није могао отрести застарјелости и шаблоне, подражујући другим, није успио да изради нешто пластично, налик Шалчанину и његовим Здравковићима, гријеши у језику и по често пута грубо гријеши. Али у исто доба, књижица је написана у доброј намјери, лако, да што оно ријеч, дише искреношћу и љубављу према млађеном школском нараштају, с тога и заслужује и наше пажње и наше симпатије, нарочито оних, који дјелају у школи и о школи.

Архив за цјелокупно љекарство, свека за Мај. Орган српских љекара и у овој свесци даје нам доста приличан материјал оригиналних и преведених радова наших љекара. И за не љекаре има „Архив“ највишег смисла, јер нам у великом подлиску доноси масу разноврсних поука о здрављу, већином из пера нашег првог хигијеничара професора Јовановића-Батута. И ова свеска доноси наставак занимљивих Тасиних биљешака: „целату или љекару,“ у којима се на примјерима очитује, да је многи јадник на вјешалима свршио због кога недјела, што га је учинио у потпуном душевном растројству, о чему је свједочио ненормалан и неправилан строј мозга при прегледу после смрти дотичнога. Овакве биљешке без сумње су од интереса у једнакој мјери како за љекаре тако и за оне, који су позвани, да изричу правду. У опште „Архив“ се труди, да буде тумач здравих научних истина у народу, те му желимо, да истраје на томе путу, а читалачкој га публици топло препоручујемо.

Српска је књижевност ових дана обogaћена са 3 и 4 свеском радничке библиотеке. Трећу свеску **„Друштвена и приватна својина“** написао је Е. Бернштаин а четврту **„Основи научног социјализма“** К. Кауцаго боје превео г. Б. Ст. Н.

Што вође њемачких социјалиста пишу за велики број гладних и голих фабричних радника у Њемачкој, према приликама и потребама велике партије, која је у тој земљи, то се овијем мњижицама без икакве потребе пренаша и даје српском читачу. Или зар није безмислица у српској литератури читати н. пр. ово: „Сваки даном постаје све већи број пролетара, све нагомиланија војска радника без посла, све оштрија супротност између оних, који експлоатишу и оних, што су експлоатисани, све очајнија борба из међу буржоазије и пролетаријата, борба, којом је данашње друштво подијељено у два непријатељска тabora и т. д. и т. д.“ Појаву оваквих књижица, ми биљежимо по дужности, као једну просто патолошку појаву, која заражује недовољно писменог српског радника. Ми Срби имамо свега и свачеса: Босна ослобођена, Мађедонија наша, Српство сједињено, шта још? „Свега имаш у двору твојему, још да ти је рибе од Орида“. — Сигурно су ове књижице та спасоносна риба од Орида!

Напомињем и то, да обје књижице поред стварних мана у самом излагању кипте граматичним и правописним погрешкама; добра им је страна то, што су препуњене техничким терминима и варијететима, тако, да ће их најмање разумјети баш они, којима су намијењене. Него, како би било, да се господа, којој су радници на срцу побрину, око издавања таквих списа, који би помогли, да су што пуније српске радионице, цркве и школе и што празнији: бурдељи, крчме и тамнице?!

На срећу, књижице ове врсте дана су већ бијеле вране. Социјалистичка најезда била је и прошла код Срба. Зрелији и реалнији појмови истиснули су празне фразе код нас. Социјалистичке утопије утопиле су се за Српство бар на дуга времена и данас се њима хране полу умоболни људи и полуписмени радници. Но и тих је број веома мален. И право је, јер имамо нешто и прешнијег посла.

Н. Гр.

Novice u Taj 1918
Stavovski

Р А З Н Е Б И Љ Е Ш К Е

Љетина. Прошних дана, хвала Богу, пала је скоро по цијелој Црној Гори лијепа киша, те се више не бојимо зле године. Усјеви су врло добри. Здравље повољно.

Војени стан на „Обилићевој пољани“ већ је скоро готов и на опште задовољство, врло диван.

„**Орлов крш**“ још једнако се поравњује на врху, гдје се намјерава подићи споменик Владици Данилу. Споменик сам биће величанствен, а израђен је по нацрту Њ. С. Њагињице Јелене.

Испити подофицијера почеће 22 о. м. и трајаће до 26 истог.

Позоришно одјељење у „Зетском Дому“ јако напредује. Ложе и партер већ су готове. Завјеса и кулисе раде се, те ћемо први пут у нашем дивно уређеном позоришту имати прилике чути представе о предстојећој великој народној прослави двјестогодишњице Куће Петровић-Његош.

Нова слика. Наш млади умјетник Г. Марко Греговић из Будве, који се већ дуже дана бави у нашој средини, донио је неколико комада својих слика, од којих је једна изложена у салону „Велике Локанде“. Слика представља црногорца на стражи. Израђена је врло дивно, управо природно. Формат је средњи, а детаљан опис очекујемо од ког познаваоца сликарске вјештине. Грађанима, пак, препоручујемо да слику виде, а слободно је кад год хоће.

Нови Епископ. Досадањи архимандрит једног од најбогатијих манастира Фрушкогорских — Крушедола Гаврило Змајановић посвећен је за Епископа Вршачког. Нови Епископ родио се 25 августа 1847 г. у Добановци — Сријему.

Испити у ерпској монашкој школи у Хопову манастиру били су 24 и 25 пр. мј. Успјех је сјајан, те се види да су г. г. наставници схватили добро свој свети позив. Хвала им!

Пјешнице у Црну Гору. Иницијативом Мехмед Дервиш-бега Љубовића организовало се у Србији друштво, које намјерава пјешнице доћи на предстојећу прославу у Црну Гору. Друштво је издало свој програм. Полазак утврђен 16 августа а 31 истог мј. биће на Цетињу. Добро нам дошли драга браћо из драге нам Шумадије!

Народни добротвори. Миша Николајевић из Панчева 3. т. м. засновао је фонд за подигнуће велике српске гимназије у Панчеву приложивши истом 120.000 фиор. Живимо!

Позната српска добротворка госпођа Драгиња Станојла Петровића предала је Митрополиту Михаилу свој тестаменат, у коме оснива „Фонд Станојла и Драгиње Петровића,“ у ком завјештава 200.000 дин. Из тога фонда имају се издржавати сиромашни ђаци богословије и духовне академије.

Фондом ће управљати нарочити одбор, коме ће бити доживотни пријесједник Митрополит Михаило. Слава и хвала тој великој добротворци српској!

Добротвор српске цркве и школе у Галвестону у Америци начинио је о своме трошку својој православној браћи цркву, србин католик Андрија Ђ. Ерцеговић, а сада им зида и српску православну школу. Слава и хвала таквоме честитоме добротвору своје рођене браће ма и друге вјере.

Поклон Рускоме Цару. Узвишена и добро позната српска добротворка госпођа **Драгиња Станојла Петровића** купила је један врло старински крст, који је нађен на тужном Косову, оковала га у сребро и поклонила га Руском Цару.

Вратио стипендију. Прије неки дан француски министар просвјете добио је упутницу на 1600 франака из департљона ерелоара, која га је зачудила. Вратио је отац стипендију својег сина, пошто му се материјално стање повратило.

Овакав ријетки патриотизам само се у Француза може наћи. Сад је министар у невољи због тога, што не зна, на коју ће партију да унесе овај ванредни приход; још ако га неће морати пошљачу због тога вратити!

Летећа библиотека. У свим већим селима петровградске губерније установљене су летеће библиотеке, које се одликују књигама духовно-моралне садржине.

Извјештај управног одбора бечкеречке задруге Српкиња за 1895. годину. Та је задруга имала 34 оснивача задруге, 23 оснивача српског забавишта, 69 чланова потпомагача и 4 добротвора. Ова задруга издржава српско забавиште у В. Бечкереку и иначе чини многа добра дјела. Осим 146 фор. 82 новч. готовине имала је та задруга крајем 1895 год. кућу за забавиште (вриједи 5000 фор.) и још једну кућу у вриједности од 5000 фиор. Дугује та задруга 3000 фиор. Као што се види ова задруга лијепо дјела и заслужује признање од српског народа. Хвала нека је бечкеречким Српкињама!

Једанаест заповиједи нашим сурадницима приопћио је љубљански „Учитељски Товариш“, које и ми прихватамо и приопћујемо својим честитим сурадницима. 1. Напишите много мисли у мало ријечи. 2. Не пишите дугих чланака. 3. Пазите облик и језик. 4. Не употребљавајте без потребе туђих ријечи. 5. Рад свој учините занимљивим стилем и заносом језика. 6. Уз главу нека и срце говори. 7. Држите се ствари, а пустите особе. 8. Бојте се само Бога. 9. Не употребљавајте свога гласила у самољубне намјене. 10. Израдите све потпуно и савјесно. 11. Рукопис треба да буде читак и јасан, а друга страна исписане артије нека буде празна*).

Најстарији хљеб јест један Асирски сомун, кога је пронашао један француски старинар. Мисли се да је мијешен око 560 г. пр. Христа. Нађен је у крпи.

*) Учтиво се умољавају сурадници „Луче“ да изволе придржавати се ових „Једанаест заповиједи.“

Важнији политички догађаји у свијету.

ОД 1—15 ЈУЛА.

Проглас одбора за прославу двјестогодишњице Куће Петровић-Његоша. У 28 броју „Гл. Црногорца“ изишао је проглас прославног одбора. Проглас гласи:

Браћо Црногорци!

Тешки су настали дани за српски народ послје пропасти српске државе на Косову. Истина, поједини дијелови још неко вријеме животарили су, полагаано издишући, али се најпослије и потоња искра слободе и независности у мало није угасила. Паде Лазаревића деспотовина, паде поносна Босна, паде јуначка Херцеговина, најпослије клону и Иванбегова Зета. Неста врховнијех вођа, остаде стадо без пастира... Наста коначна пропаст. Тад прену гениј српскога народа и ули му нову снагу и нову наду у челичне груди. Око духовнијех својих пастира стадоше се прикупљати у Новој Зети, у Црној Гори, одважнији синови нашега народа из разнијех крајева, те отпочеше очајничку борбу на смрт и на живот са освајачем. Дуга је, мучна, крвава је та борба била; то је био рат, коме се знао почетак, а свршетак се није предвидио. Али ко ће сили одољети? И челичне груди подлегну тешкијем, честијем ударцима. Цео народ српски заспа; шака витезова црногорскијех, не видећи ни одакле помоћи, стаде малаксавати. Слабији попустише и предадоше се непријатељу. Духовни пастири, који се дотле ни најмање нијесу одвајали од свог народа, мало по мало такођер малаксаше. Плахи и лакоми изда. Наста претешко доба за Црну Гору:

Бјеше облак сунце ухватио,
Бјеше гору шама пришиснула,
Пред олтаром плакаше канџело,
На гусле се струне покидале,
Сакриле се виле у пештере,
Бојаху се сунца и мјесеца;

*Бјеху мушка прса охладњела.
А у њима умрла слобода,
Ка' кад зраке умру на планину,
Кад утоне сунце у пучину.*

Још један мали ударац, и потоња искра српске слободе и независности угаси се! Али је било још животне снаге у нашем народу, још он коначно није сном мртвијем заспао био, није само имао ваљаног пастира, ваљаног вође, који ће га предводити. И таквог даде тај исти народ. Појави се човјек из куће, која својом наравственом моћи бјеше надвисила све друге; појави се човјек, који својим духом бјеше надмашио све своје савременике, појави се **Данило Петровић-Његош**, и Србин поново оживље... Није потребе, да овђе ређамо, што све учини тај велики Господар; није потребе доказивати, да би мјесто данашње Црне Горе, те дике српске, био какав пашалук, или што друго, да не имадосмо онаквог духа, као што бјеше Владика Данило, и као што бјеху до данашњега дана и сви Његови Нашљедници из исте Куће.

Браћо Црногорци!

Ево са срећом навршује се 200 година од тог епохалног догађаја у нашој домовини, 200 година одкако сретно господари данашња наша Владалачка Кућа, 200 година непрекидне славе, која је уздигла Црну Гору на ону висину, на коју се до данас не диже ниједна на свијету тако мала простором земља, а то све благодарећи оној Кући, коју први заснова Владика Данило.

Браћо Црногорци!

Треба да се сјетимо овог епохалног догађаја при свршетку другог стољећа, да прославимо што љепше тај велики дан, да се том приликом сјетимо свега, што учини наша јуначка, витешка наша Владалачка Кућа Петровић-Његоша у течају ових 200 година; да се сјетимо свију онијех великијех дјела, која би довољна бика да прославе и какву моћну државу, и која почини народ црногорски са својим Великијем Господарима из Куће Петровић-Његоша.

За то вас позивамо, да заједнички прославимо велезначајне дане 7, 8 и 9 септембра ове године у цијелој земљи а особито овдје на Цетињу, гдје ће дан 7-ог септембра посвећен бити успомени Владике Данила, оснивача наше династије, великог препородиоца и Оца Црне Горе и оснивача српске независности

на новом темељу; овом приликом ће се пренијети Његови земни остатци на Орлов Крш у нарочито за то подигнути мавзолеј; 8-ми септембра посвећен је прослави двјестогодишњице славне владе Куће Петровића; 9-ог истог мјесеца прослава стогодишњице славне побједе, коју су одржали Црногорци, предвођени витешкијем својим Господаром **Петром I.**, на Крусама; у исто вријеме освећење Војничког Стана и благослов почетка новог правца у војсци црногорској. За ову свечаност треба да спремите овамо своје одабране прваке, представнике општина, племена, своје главаре, да својим присуством увеличају славу у нашој престоници.

Браћо Срби на све стране!

Српска државна мисао нашла је уточишта у Црној Гори, за њу су се Црногорци кроз толико вјекова јуначки борили и све своје за њу жртвовали, те тако је дохранили и данашњем нараштају предали.

Зато овом приликом, и ако смо раскомадани, и ако смо поудаљени једни од другијех, ипак овијех радоснијех дана надамо се, да ћете треко својих представника заступљени бити у прослави на Цетињу, а сви скуца у духу с нама; да ћете с нама заједно онијех свечанијех дана дијелити сву ону радост, која ће обузети сваког Србина у Црној Гори, кад се само сјети ове славне двјестогодишњице владе наше Владалачке Куће, кад се сјети, шта је све та Кућа до данас учинила за Српство, чему ли се још напријед надати може.

Слава Црне Горе — то је слава цијелог српског народа, јер Црна Гора на првом мјесту припада Српству, и све њене жртве за Српство су принесене.

Овом приликом надамо се, да ће и остала **браћа Словени**, а и пријатељи наше Владалачке Куће, пријатељи свију Словена у духу примити учешће у нашој слави, а преко својих одабранијих синова и лично на Цетињу учествовати.

Само жалимо, да због малог простора мјеста, оскудице подвознијех средстава и другијех тешкоћа и незгода нећемо бити у стању загрлити своју браћу и пријатеље и задовољити их онако и у оноликом броју, колико бисмо жељели; али најпослије љубав братска и добра воља неће оскудјевати, и ко дође — добро нам дошао.

У очекивању овијех свечанијех дана из дубине душе ускликнимо:

Живио Велики потомак Великог оснивача династије Перовић-Његоша Његово Височанство Књаз и Господар **Никола I!**

Живило Њено Височанство Књагиња **Милена!**

Живило Његово Височанство наш Нашљедник Књаз **Данило!**

Живиле Њихове Свјетлости Књажеви: Велики Војвода Греховски и Зетски **Мирко** и Велики Војвода Захумски **Петар!**

Живила цијела Владалачка Кућа Петровић-Његоша!

Живио цио народ Српски!

Митинг у Паризу. Доносимо извјештај са митинга у Паризу кога су држали српски, румуњски и словачки ђаци.

Митинг је држан 11. јула по нов. у сали Ваграм у Паризу против Мађара поводом њихове прославе, испао је сјајно. Преко 1000 особа, све отмјеног свијета, велики број сенатора, посланика, новинара и других политичких личности скупише се у 9 сати у вече. Сала је била величанствено окићена. У средини, над говорничком трибуном, француски грб, са француским, српским, румуњским и чешким заставама; десно од њега грб Краљевине Србије исто тако окићен; с лијева грб Краљевине Румуније. Мало даље грб Краљевине Чешке, грб Војводине, Трансилваније и старе Моравије.

Тачно у 9 сати дође и г. Емил Флуранс, у пратњи неколицине својих политичких пријатеља. На предсједничкој трибуни заузеше тада мјесто, уз једнодушно пљескање и одушевљено клицање цијеле сале, г. г. Флуранс предсједник, подпредсједници др. М. Спалајковић, Оказијано и Шмит-Вошез; секретари др. Славко Трујић, Јован Тика и М. Хора.

Када се сала мало смири, г. Е. Флуранс узе ријеч. Поздрављјући госте, он укратко изнесе стање народности у Аустро-угарској, и положај који Мађари на уштрб Словена заузимају. „Јер нетреба никако заборавити, господо, да докле год Аустрија не постане словенска држава, докле год Мађари и Њемци буду једини господари у њој, то ће све дотле Аустро-Угарска монархија бити непријатељ нама и Русији.“

Немогућно је описати одушевљене којим је овај говор поздрављен: цијела је сала стојећи пљескала.

Посље њега у име Срба, узе ријеч г. Др. Драг. Живадиновић. Он у кратким потезима изнесе биједно стање Срба у Угарској; исприча како су Мађари својеволјно уништили све повластице српског народа, стечене у току вјекова и плаћене скупо, прескупо крвљу српском; исприча данашња насиља мађарска, како цркве затварају, школе разоравају, посланике хапсе и дјecu отимају, ту је цијела сала пљескала. Али кад говорник спомену Босну и Херцеговину и исприча шта се све ради у њима, из цијеле се сале захори: „Доље с Мађарима, доље с Мађарима!“

Посље г. Живадиновића, говорио је у име Румуна г. Оказијано. Посље њега г. Шмит-Вошез. Говори њих обојице били су исто тако обраћени живим одобравањем; нарочито је речити говор г. Шмита силно узбудио публику. Кад је говорник ватрено објаснио Французима, да је мађарски народ центар тројног савеза у Аустро-Угарској монархији и да су према томе Мађари политички непријатељи Француза а да су словенски народи стари и искрени пријатељи француског народа, публика је громко узвикнула: „доље с Мађарима, живјели Словени!“

Затим је на предлог г. Флуранса публика једногласно донијела оваку резолуцију:

Грађани и грађанке сакупљени на збору од 11 јула 1896, и сали Ваграм под пресједништвом г. Емила Флуранса, пошто су саслушали говорнике Срба, Румуна и Чехо Словака о историском етнографском и политичком положају тих народа, поздрављају у њима вјерне и опробане пријатеље Француске и изражавају најтопотију жељу за народну и политичку еманципацију и једнакост пред грађанским и политичким законима у корист свих народности у Угарској, без разлике раса.

Секретар г. Грујић прочита затим преко сто телеграма, којима је поздрављан митинг из свију српских крајева (Краљевине Србије, Црне Горе и свију српских мјеста у Угарској). Затим је г. Спалајковић најсрдачније захвалио г. Флурансу на великој почести коју је указао српској омладини пресједавајући овом митингу, и завршио ријечима, да је најбољи доказ љубави народа српског према народу француском у овим многобројним телеграмима који се сви завршују ријечима: Живјела Францупка, живио г. Флуранс!. Посље бурних овација скуп се растаде у највећем одушевљењу око поноћи са узвицима: Живјела Русија, живјела Француска, живјело Српство!.. Сваки је одио, као успомену на митинг, брошуру за тај дан спремљену, коју ћемо и вама послати. Чеси, Словаци и Срби растадоше се грлећи се и пјевајући „Боже правде...“, „Онамо-намо...“ и „Ој Славени...“!!!

Одмах по митингу донијели су сви париски листови најодушевљеније чланке о томе. Помињемо само најглавније: Temps, Débats, Echo de Paris, Soleil, Nord, Patrie, Libre Parole, Rappel, Jutransigeand, Journal, Foltaire, XIX Siècle, Petite Republique etc. etc.

Атентат на предсједника Фора. Кад је на народни празник 2. (14.) ов. м. а то је дан освојења бастиле у великој револуцији, предсједник републике дошао са својом свитом на велику смотру војске, опалио је неки човјек двапут из револвера у правцу к предсједниковим колима. Полиција је атентатора једва спасла од народне освете. Управнику полиције Лепину изјавио је да је Франсоа, да је књижевник без средстава, и да је овако хтио да скрене на себе пажњу а не да убије предсједника, јер је пуцао у вјетар. Фор је остао ладан као стијена, и у својој ложји весело се разговарао са заступницима сила као да није ништа ни било Народ је предсједника поздрављао бурно.

Министарска криза у Италији. У Риму била је министарска криза која се је свршила измјенама у министарству. Узрок кризи био је предлог војеног министра Рикоти-а, који је хтио, ради штедње, смањити војску. Рудини је опет министар пресједник, а нови су министри: Пелуза рат и Вишконтти Веношта за извањске послове.

Триумф Менеликов. Како руски листови јављају улазак Менеликов у Анатото био је триумфалан попут онога Цезарева. У поворци било је лавова, слонова и талијанских заробљеника.

Догађаји на Криту. 8 јули отворена је прва редовита сједница народне скупштине на отоку Криту. Скупштина није могла да настави свој рад јер су хршћански заступници оставили скупштину са изјавом да неће присуствовати више сједницама док Порта не одговори на увјете које су јој стављени. Ти увјети били би ови:

1. Да се наменује хришћанин за губернатора острова на пет година уз гаранцију велесила. 2. Да се установи домаћа жандармерија из мухамеданаца и хришћана сразмјерно према броју мухамеданског и хришћанског становништва. 3. Да сва турска војска напусти острво, и да турски гарнизони могу остати само у Канеји, Ретимну и Хераклијону. 4. Да се сви бегхази прођерају из Крита. 5. Реформа изборног закона. 6. Преустројство судова са апелационим судом, у коме хришћанин мора председавати. 7. Да се царина повећа са 30%, па да се сувишак од ње употреби на одштету хришћанима за штете, које су претрпјели у посљедњим догађајима. 8. Да хришћани морају обавезно бити заступљени у општинским управама по бројној сразмјери њиховог становништва. Најзад се тражи гаранција од велесила да ће се све ове реформе извршити.

Крвопролиће између хришћана и турака још увјек траје.

Рат на Куби. Рат на Куби још није престао. По вијестима из Њу-јорка, усташе у провинцији Пињор де Рио, разбили су војску ђенерала Инкалона, убили и ранили 300 војника а њега заробили и одвели као таоца.

Друштвени гласник.

Високе посјете. Његово Височанство Господар, са Његовим Височанством Књазом Насљедником, изволио је дана 12 јула посјетити друштвени локал и тако са својом посјетом друштво одликовати.

Друштвени покровитељ, Његова Свјетлост Књажевић Мирко, у пратњи свога учитеља госп. Шарла Пиге-а посјетио је 13 јула друштвени локал. Његову Свјетлост врло је обрадовао данашњи намјештај и ред локала, на чему је Његова Свјетлост изволила изразити своје признање.

На сједници Књижевног одбора држатој 14 јула изабран је чланом књижевног одбора г. др. Новица Ковачевић. — На истој сједници одбор је са сажаљењем констатовао, да неки чланови књижевног одбора нијесу, нити хоће да савјесно врше примљену на себе дужност.

Нови чланови. госп. *Петар Перовић* уписао се за редовног члана.

Позив!

Позивљу се г. г. чланови друштва „Горски Вијенац“ на ванредну скупштину која ће се држати 3 августа у друштвеном локалу, у 9^{1/2} сати пред подне са овим дневним редом:

1. Извјештај председников;
2. Извјештај повјереника за намјештај локала;
3. Извјештај благајников о стању друштвене благајне;
4. Начин како да се поступи према онима који до 1-ог августа не подмире чланарину односно претплату;
5. Евентуалија;

Цетиње, 15 јула 1896.

Управа друштва „Горски Вијенац“.

У књижари Државне Штампарије на Цетињу могу се набавити ова пјесничка дјела Књаза Николе I-ога:

БАЛКАНСКА ЦАРИЦА	издање на финој хартији ф. 1	
”	”	” на простијој хартији 60 н.
СКУПЉЕНЕ ПЈЕСМЕ		80 н
ХАЈДАНА		70 н.
ПОТОЊИ АБЕНСЕРАЖ		70 н.
ПЈЕСНИК и ВИЛА	на финој хартији	70 н.
”	” на простијој хартији	50 н.
”	” издање латиницом	70 н.

CRNE GORE ĐURĐE

ТЕОРИЈА КЊИЖЕВНОСТИ (стилистика, риторика, поетика) за своје ученике дјевојачког Царице Марије Института на Цетињу и ученике Гимназије и Богословско-Учитељске школе по рускијем и домаћим изворима саставио
Ј. Љевава. Цијена 1. ф. —

ОГЛЕДАЛО СРПСКО 1 ф. и 50 н.

ЈУНАЧКИ СПОМЕНИК 50 н.

ГРАХОВ-ЛАЗ, спјевао *Ст. Владислав Каћански.*
Друго проширено издање 15 н.

ГРЛИЦА календар црногорски са шематизмом за преступну годину 1896 30 н.

За уредно отпремање наручбина јамчи Управа Државне Штампарије. На десет порученијех књига шиље се једанаеста на дар.

„ЛУЧА“ излази у мјесечним свескама од два до три табака.

Цијена јој је: за Црну Гору, Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину годишње фиорина 2; за све остале земље фиорина 3.

Чланови друштва „Горски Вијенац“ примају „Лучу“ бесплатно.

Рукописи, листови у замјену, претплата и све остало шиље се на адресу: **Управа Друштва „Горски Вијенац“** Цетиње (Cettigne — Montenegro.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Рукописи се не враћају.

Поједина свеска „Луче“ запада новч. 30.

 Молимо наше дужнике, да похитају чим прије са претплатом.

